

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τὸ Λαυριωτικὸν Β 33

Εἰρμολόγιον

ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ σεβ. πρ. Λεοντοπόλεως ἐν Παρίσις

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ "ΦΟΙΝΙΚΟΣ", ΟΔΟΣ ΛΕΟΝΝΑΤΟΥ 4

1935

BK
4319α

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334303

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τὸ Λαυριωτικὸν Β 32

Εἰρμολόγιον

ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ σεβ. πρ. Λεοντοπόλεως ἐν Παρισίοις

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ "ΦΟΙΝΙΚΟΣ,, ΟΔΟΣ ΛΕΟΝΝΑΤΟΥ 4

1935

Ἀνατύψεις ἐκ τῆς «Θεολογίας» 1935.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

(Μνημεία ἀγιολογικά) *Ειρημολόγιον ἐκδιδόμενον ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Δεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου τῇ συνεργασίᾳ Σπυρίδωνος μοναχοῦ Λαυριώτου* (τόμ. 9 τῆς ἀγιορειτικῆς βιβλιοθήκης), Chennevières-sur-Marne, l' Ermitage 9, Rue du Pont, 1932, 8ον μέγα, σ. ε', 267.

Ἀπὸ τοῦ 1915 ὁ σεβ. συνεδέθη πρὸς τὸ ἅγιον Ὅρος καὶ διὰ τοῦ συναδέλφου κ. *Σπυρίδωνος Καμπανάου Λαυριώτου* εἰσήχθη εἰς τὴν Λαυριωτικὴν κωδικολογίαν ὡς καὶ διὰ τοῦ μακ. *Ἀρκαδίου Βατοπεδινοῦ* εἰς τὴν Βατοπεδινήν. Ὁ ἀκριβὴς ἔλεγχος τῶν τετυπωμένων ἀπὸ τοῦ 1924—1925 καταλόγων τῶν χειρογράφων κωδίκων τῶν δύο πρωτευουσῶν τοῦ Ἁθῶ μονῶν δαπάναις ξένων Πανεπιστημίων θὰ ἦτο ἰσοδύναμος πρὸς νέαν περιγραφὴν τῶν κωδίκων· διὸ καὶ ἐναρξάμενος καὶ που δημοσιεύσας δείγματα ἀπεδυσπέτησα πρὸς τὸν κάματον¹. Καρπὸς τῆς ἀπροσδιονύσου συναλλαγῆς καὶ συσπειρώσεως (μᾶλλον συσπυρώσεως) ὀνήσιμος διὰ τὸν σεβ. *Σωφρόνιον*, καὶ ἀμητὸς δαψιλέστατος ὑπῆρξε τὰ παρὰ τοῦ γέροντος *Σπυρίδωνος* προσκομιζόμενα αὐτῷ ἀδιαλείπτως ἀντίγραφα πιστὰ ἢ ἄπιστα (ἀδιαφόρως) ἀκολουθιῶν ἱερῶν ὧσφ καὶ παλαιάτων, ἀλλ' ἐκ νεωτάτων κατὰ προτίμησιν λαμβανόμενα κωδίκων. Μῖτος Ἀριάνης πρὸς τὴν ἀνεκδοτολογίαν καὶ ὡς θεόπεμπτος χειραγωγὸς ἐχρησίμευσεν αὐτοῖς πῖναξ τις ἐκτεταμένος τοῦ καταλόγου τοῦ μακ. *Χρυσοστόμου Λαυριώτου*, ὃν ἔκριναν ἀνάξιον νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τοῦ τύπου, καὶ κατεσκεύασαν τὸ κακότεχνον συνορθόλευμα, τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας». Μετὰ τὴν ὑποπτον ἀντιγραφὴν τῶν οὕτως ἀνακαλυφθεισῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ὁ κλεινὸς ἀπογραφεὺς χαίρειν εἰπὼν δυσξυμβλήτοις Λαυριωτικοῖς κώδιξιν, ἐτράπη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μακ. πατᾶ Χαρίτωνος ἐν Κausοκαλυβίοις περισωζομένων².

1. Τὸ μωρὸν ἄλας κτλ. Θεσσαλονίκη 1933, σ. 14—17.

2. Βλ. εἰς τὸν Κατάλογον τῆς Σκῆτης τῶν Κausοκαλυβίων, τὸ β' μέρος, ἐνθα λεπτομερῶς περιέγραψα τὴν ὄντως ἀσκητικὴν τοῦ αὐτομαθοῦς πνευματικοῦ βιβλιοθήκην. Οὗτος ὑπῆρξεν, ὡς γράφω ἐκεῖ, μοναδικὸς συλλέκτης ἀκολουθιῶν, ὄνομα καὶ πρᾶγμα φιλακόλουθος.

Ἐνταῦθα ἀνεκάλυψεν ἴσως μὲν παλαιὰς ἢ καὶ νέας (ἀδιάφορον δι' αὐτὸν) ἀκολουθίας, ἀλλ' εἰς νεώτατα χειρόγραφα τοῦ ΙΘ'—Κ' αἰῶνος καὶ λίαν εὐανάγνωστα, καὶ αὐτὸ τῆς προσφυγῆς εἰς τὰ Καυσοκαλύβια τὸ κέρδος. Πρὸς τούτοις καὶ δύο παμμέγιστοι κώδικες (Κ' αἰῶνος) τοῦ μακ. *παπᾶ Μεθοδίου* παραδοθέντες παρ' ἑμοῦ τῷ τιμίῳ συναδέλφῳ, ἵνα βοηθήσωσιν αὐτῷ, διαπραγματευομένῳ μετὰ τοῦ κ. *Μιχ. Σαλιβέρου* ἀνακεκαθαρμένην τῶν Μηναίων ἔκδοσιν, ἐσπαράχθησαν ἀνηλεῶς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς συλλογῆς τῶν ἀθησαυρίστων ἀκολουθιῶν τοῦ σεβ. ἐρημίτου τοῦ Ermitage, καὶ ἦν οὕτως· οὗτος ἀναγγέλλει τῇ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ αὐτοθαυμαζόμενος: «...ὅλη ἡ ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως μεθ' ὑπομονῆς καὶ ἱεροῦ ζήλου προετοιμασθεῖσα...ἐργασία μου εἰς πολλοὺς τόμους περικλειομένη, θὰ χρησιμοποιηθῇ καταλλήλως καὶ θὰ τεθῇ ὡς εἰσηγητικὴ βάσις πρὸς ὁδηγίαν τῆς ἐπιτροπῆς... τὸ παρασκευασθὲν τοῦτο ὑλικόν, ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀσφαλῆ τῶν ἱερῶν βιβλίων ἐπιδιόρθωσιν καὶ ἀποκατάστασιν συνελέγη ἐκ 300 μελετηθέντων κωδίκων...»¹ καὶ περαίνων γράφει: «ἔπρεπε πρὸς ἀντιμετώπισιν ὅλων τῶν δυσχερῶν τούτων προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσι τὸ ἀπαραίτητον προκαταρκτικὸν θεμέλιον τῆς ἀνακαθάρσεως τῶν ἱερῶν βιβλίων νὰ ἀφιερῶσω εἴκοσιν ὁλόκληρα ἔτη, καὶ τὸν πλούσιον τοῦτον ἀμνητὸν ἐπιθέτω σήμερον ἐν ψυχικῇ ἀγαλλιάσει εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀγίας μου μητρὸς Ἐκκλησίας, ὡς οἰκεῖον κόσμον, ὡς κληρονομίαν αὐτῆς ἀναφαίρετον...»². Καὶ ἐνῶ διακηρύττει, ὁ σεβ. ὅτι περισυνέλεξε ἐκ τῶν διαφόρων βιβλιοθηκῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ὅλον τὸν ἐν χειρογράφοις εὑρεθέντα ἀνέκδοτον ποιητικὸν πλοῦτον τῶν ἀρχαίων καὶ μεγάλων ἐκκλησ. ποιητῶν, ὃν κατὰ τὴν τάξιν τῶν Μηναίων κατέταξεν εἰς τόμους τέσους, ὅσοι ἀπαρτίζουν τὰ Λειτουργικὰ βιβλία ἦτοι 12 τόμους τῶν Μηναίων καὶ τρεῖς τῶν λοιπῶν Τριωδίου, Πεντηκοσταρίου καὶ Παρακλητικῆς»³, ἦτοι κατὰ τὰ συμφραζόμενα ὑπονοεῖται ὡς ἐτοίμη καθ' ὅλα, «πολύτιμον καὶ περισπούδαστον ὑλικόν», ἵνα χρησι-

1. Ἀπάντησις πρὸς τὸν Οἶκ. Πατριάρχην (20 Δεκ. 1932) ἐν Ῥωμανῷ τῷ Μελετῶν, τόμ. Α', Παρίσιος 1933, σ. 358.

2. Αὐτ. σ. 359 καὶ σ. 364. «σκοπὸς τῆς τοιαύτης πολυχρονίου, ἐπιπόνου καὶ πολυδαπάνου συλλογῆς τιμίων (sic) ἦν νὰ περισώσω... καὶ κληροδοτήσω εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ ἀνῆκον αὐτῇ ἱερὸν θησαύρισμα», γράφει πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἔκδοσιν τῶν Ἐκκλ. βιβλίων μητροπ. ἁγίου Τραπεζοῦντος *Χρύσανθον*.

3. Αὐτόθι σ. 364.

μεύση καὶ ὥς βοηθητικὴ στερεὰ βάσις καὶ πηγὴ πλουσία εἰς τὴν ἀποκακάσασιν τμημάτων τῶν λειτουργικῶν βιβλίων...», καὶ ἐνῶ ἐπιμένει, ὅπως πρὸ παντὸς προηγηθῇ ἡ ἔκδοσις τοῦ ὑλικοῦ τούτου: «ἐπιμένω καὶ θὰ ἐπιμένω νὰ δημοσιευθῇ πρὸ παντὸς ἡ παροῦσα συλλογὴ ὡς ἀσφαλὲς ὁδηγὸς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις ἔχουσα πρόχειρον τὸ ἐν λόγῳ ὑλικόν... θὰ κρίνῃ εὐχερῶς ποῖα τὰ ἀντικαταστάσεως χρήζοντα καὶ ποῖα θὰ συμπληρώσωσι τὰ ἐν τοῖς ἐντύποις ἑλλείποντα»¹, ἐνῶ, ἐπαναλαμβάνω, διαρρήδην διακηρύττει ταῦτα, εἶτα οἶονεὶ ἐπιλαθόμενος τούτων παρακατιῶν γράφει ἀπροκαλύπτως: «ἐν μόνον ἀπομένει, ἡ παραβολὴ μὴ τοῦ ἐγκριθησομένου κειμένου τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἡ ὁποία θὰ συντελεσθῇ ἐντὸς ὀλίγου διαστήματος. Καὶ ἐγὼ μὲν θὰ ἀναλάβω τὴν ἀντιπαραβολὴν τῶν βιβλίων πρὸς τοὺς ἀρχαίους καὶ πολυτίμους κώδικας τῆς ἐθν. βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, ὡς καὶ τοὺς ἀγιορειτικούς ἀρχαίους κώδικας διὰ τῶν δύο φιλοτίμων καὶ ζηλωτῶν ἀγιορειτῶν γερόντων *Ἀρκαδίου* καὶ *Σπυρίδωνος* τοὺς ὁποίους ἡ ὑμετέρα θειοτάτη Παναγιότης διὰ γράμματος Αὐτῆς θὰ ὑποδείξῃ ὡς εἰδικοὺς παρ' ἐμοὶ συνεργάτας, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ δώσω τὰς ἀπαραιτήτους ὁδηγίας...»² καὶ αὐθις περὶ τῶν αὐτῶν: «οἷτινες θὰ μελετήσωσι τοὺς κώδικας οὗς αὐτοῖς θὰ ὑποδείξω καὶ τὸ σύνολον τῶν γραφῶν, δι' ἐμοῦ ἀρμοδίως κατεταγμένων, θὰ ἀποστέλλεται εἰς τὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω»³. Θέ μου! «ὁ δραττόμενος σφοδρὸς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν». Πῶς συμβιβάζονται τὰ πρῶτα πρὸς τὰ ὕστερα; καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐκδοθῇ δαπάναις τῆς Ἐκκλησίας ὑλικὸν τοιοῦτον ἐκ νεωτάτων μὲν κωδίκων κακῶς ἀντιγεγραμμένων, ἄνευ δὲ ἀντιπαραβολῆς πρὸς ἄλλους κώδικας καὶ κριτικῶς ἀνεξέργαστον καὶ ἐν γένει ὑπόπτου προελεύσεως; τοῦθ' ὕπερ ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς οὗτος, ἐφ' ὅσον ζητεῖ καὶ αὐθις ἐπικούρους πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ διὰ τῶν ἐξῆς: «διὰ τῶν τοιούτων πολυετῶν ἐρευνῶν συνεπληρώθη ἡ ὅλη ἀπαραίτητος προκαταρκτικὴ ἐργασία διὰ τὸ ἔργον ἡμῶν, ὑπολείπεται ἐν μόνον, ἡ τοῦ κειμένου τῶν ὕμνων ὅσοι θὰ παρα-

1. Αὐτ. 365 πρβλ. καὶ 360, ταῦτα γράφει πρὸς τὸν πατριάρχην ὁ σεβ. ἐπαναλαμβάνει καὶ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀποφαντικῶς ἐπιμένει: «ἄλλον τρόπον ἀπαρχῆς τοῦ ἔργου δὲν βλέπω, οὐδὲ στέργω νὰ θυσιάσω πολυετεῖς κόπους διὰ τῆς παροχῆς τμημάτων μόνον τῆς ἐργασίας μου Ἀξιῶ διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς νὰ δημοσιευθῇ ἀκεραία». αὐτ. σ. 365.

2. Αὐτ. 361, ἐν τούτοις καίτοι 20ετίαν κατηνάλωσε δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναδείξῃ καλὸν τοῦλάχιστον ἀπογραφέα τὸν κλεινὸν καὶ ζηλωτὴν αὐτοῦ μαθητὴν.

3. Αὐτ. σ. 367.

μείνουν ἐν τῇ νέᾳ ἐκδόσει κριτικὴ ἐργασία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δοκιμωτέ-
ρων καὶ ἀρχαιοτέρων κωδίκων...»¹. Ἴδου μία εἰλικρινὴς ἐξομολόγησις,
ἣτις τιμᾷ τὸν σεβ. καὶ ρίπτει ἄπλετον φῶς εἰς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν.

Παρουσιάζεται δὲ ἡ ἀφορῶσα τὸν σεβ. ὑπόθεσις ὡς ἑξῆς : Ὁ τὸν
οἰκουμενικὸν νῦν κλεῖζων θρόνον σεπτὸς πατριάρχης κ. **Φώτιος** στοι-
χῶν τῇ τῆς Ἐκκλησίας διηγεσθῆναι μερίμνη καὶ ζωηρὸν ὅσον καὶ πα-
λαιὸν αὐτῆς ἐκπληρῶν πόθον ἐξελέξατο ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ σεβ.
μητροπολίτου Τραπεζοῦντος κ. **Χρυσάνθου** Εἰδικὴν ἐπιτροπὴν κα-
ταρτισθεῖσαν οὕτω : ὁ μητροπολίτης Κασσανδρείας κ. **Εὐρηναῖος**, οἱ
κ.κ. **Ἀμίλκας Ἀλιβιζάτος** καθηγητῆς, **Μαν. Γεδεὼν** ἄρχων μέγας
χαρτοφύλαξ, **Παν. Τρεμπέλας** ἱεροκῆρυξ τῆς «Ζωῆς» καὶ ὡς εἰσηγη-
ταὶ ὁ κ. **Ἐμμ. Παντελάκης** γυμνασιάρχης καὶ ὁ σεβ. πρ. Λεοντοπό-
λεως **Σωφρ. Εὐστρατιάδης**. Οὗτος ἐναβρυνόμενος γράφει ἀπαντητι-
κῶς εἰς τὸν πατριάρχην : «ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς κατανοῶ,
ὅτι τὸ βάρος τῆς πολυσυνθέτου ταύτης ἐργασίας ἐκληρώθη εἰς ἐμέ,
καὶ χαίρω δι' αὐτό»². Θέλων δὲ νὰ ἐπιδείξῃ σοβαροφάνειαν ὑποβάλ-
λει τὰς ἑαυτοῦ σκέψεις (ἐν 11 κεφαλαίοις) «προγραμματικῶς», γενικό-
τητα καὶ κοινοτοπίας, αἵτινες μυριάκις ἔχουσιν ἐπαναληφθῆ. καὶ ἐνῶ
πρόκειται οὐχὶ περὶ φιλολογίας ἐκκλησιαστικῆς, ἀλλὰ περὶ ἐκδόσεως
λειτουργικῶν βιβλίων, ἀποκαθισταμένων εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν μορ-
φήν, καὶ ἐξοστρακισμένων τῶν κηρῶν, αἵτινες τῷ χρόνῳ εἰσεχώρη-
σαν παμπληθεῖς ἐν αὐτοῖς, προτείνει ὡς ἀπαραίτητον νὰ ἐκδοθῇ ἡ εἰς
χειρὰς αὐτοῦ ὑπάρχουσα ἐκκλησ. ποίησις, «ἵνα ἔχωσι ταύτην πρόχει-
ρον καὶ μελετήσωσιν ἰδιαιτέρως πάντα τὰ μέλη τῶν ἐπιτροπῶν κτλ.»
καὶ παρακατῶν «συμφέρει πρωτίστως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πρέπει νὰ
τεθῇ ὡς ὅρος ἀπαραίτητος εἰς τοὺς ἐκδότας ν' ἀναλάβωσι καὶ τὴν
ἐκδοσὶν τοῦ βασικοῦ ὕλικου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτροπὴ θὰ ἐργασθῇ»³.
Ἡ Ἐπιτροπὴ τότε ἐζήτησε δεῖγμα ἐκ τῆς κολοσσιαίας ἐργασίας, καὶ
δὴ ἐκ τῶν Μηναίων τὸν Σεπτέμβριον καὶ ἔκθεσιν περὶ τῆς ὅλης
ἐνεκδότου ὕλης⁴ καὶ ὁ σεβ. ἀποστέλλει τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου
Θεοδότου ἐπισκόπου Κυρηναίας δημοσιευθεῖσαν ἐν Κύπρῳ καὶ δοκί-
μιον περὶ τοῦ ἑορτολογίου (ἄλλ' ἀντ' ἄλλων δηλ.)⁵, δηλώσας ἅμα ὅτι

1. Αὐτ. σ. 366. Τί δ' ὑπονοεῖ διὰ τῶν ἑξῆς ἀντιφατικῶν : «ἡ νοσηρότης...
εἶναι τόσον ἐκδηλὸς καὶ ἀδηλός καὶ δυσδιόρατος, ὅσην (sic) οὐδεὶς δύναται
νὰ φαντασθῇ» σ. 357 πρβλ. καὶ 360.

2. Ρωμ. Μελωδὸς Α' σ. 368. 3. Αὐτ. 360.

4. Αὐτ. σ. 362-3. 5. Αὐτ. σ. 364.

«θα ακολουθήσῃ ἀμέσως ἡ ἔκδοσις τοῦ ἀπαραιτήτου ὑλικοῦ πρὸς ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς»¹. «ὥδινεν ὄρος καὶ ἔτεκε μὴν!» εὕρισκόμεθα, ὡς ἀπεδείχθη, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου. Ὁ σεβ. οὐδεμίαν κριτικὴν ἐργασίαν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ, ἐφ' ὅσον ὁλόκληρος ὁ ἀθησαύριστος πλοῦτος αὐτοῦ προέρχεται ἐκ κακῶν ἀντιγράφων. Ἡ Ἐπιτροπὴ πεισθεῖσα περὶ τῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν τοῦ σεβ. ἵνα ἐκδώσῃ τὸ ἄχρηστον ὑλικὸν δαπάναις τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι τοῦτο εἰς οὐδὲν δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν βιβλίων παρητήθη τῆς περαιτέρω μετ' αὐτοῦ συζητήσεως.

Ἡ πολῦτιμος συλλογὴ ἀκολουθιῶν τοῦ σεβ. προέρχεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀπλῆς ἀντιγραφῆς νεωτάτων κωδίκων ἄνευ παραβολῆς τινος καὶ ἄνευ παρατηρήσεων καὶ σχολίων, καὶ ἀπεστέλλοντο αὐτῷ ἀντίγραφα ἐξ Ἀθῶ, κακῶς μάλιστα κατὰ πλεῖστον παρεσκευασμένα, ὥσπερ ἐπρόκειτο, ἵνα ἀπλῶς λάβῃ γνῶσιν, καὶ οὐχὶ πρὸς ἔκδοσιν. καὶ πρὸς τοῦτο εἶχεν ἀγγαρεύσει τὸν συνάδελφον κ. **Σπυρίδωνα Καμπανάον** ἱατρόν². Προέρχονται ταῦτα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ εἰρημένου **Παπᾶ Χαρίωνος** ἀφιερωθέντων ἤδη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Σκῆτης τῶν Καυσοκαλυβίων· ἦν δ' οὗτος αὐτομαθής, ἀλλὰ φιλόπονος μοναχὸς καὶ κατεγίνετο εἰς ἀντιγραφὰς καὶ συμπληρώσεις ἀκολουθιῶν ἐν Σινᾷ καὶ Μετεώροις, ἐνθα ἐμόναζε πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς Ἀθῶ. Ἀλλ' αὐτὸς ἀντέγραφε, (δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ἂν καλῶς ἀνεγίνωσκεν ἀρχαίους κώδικας) πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὸν κώδικα σημειοῦται, ὅθεν ἔλαβεν, οὔτε γραφὰς διαφόρους οὔτε δὲ καὶ τὴν ἀρχαιότητα αὐτοῦ, ἐπομένως τὰ ἀντίγραφα ταῦτα **πάντη ἀκατάλληλά εἰσι πρὸς ἔκδοσιν ἢ καὶ κριτικὴν ἐπεξεργασίαν κειμένων**. Συντάσσω ἐσχάτως πραγματείας περὶ διορθώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ θέλων νὰ παρουσιάσω καὶ πάντων τῶν ἀγιορειτῶν τὰς προηγηθείσας ἐργασίας ἀπετάθην καὶ πρὸς τὸν συνάδελφον γέροντα **Σπυρίδωνα**,

1. Ρωμ. Μελφδὸς Α' σ. 365.

2. Ἀλλὰ κατὰ πόσον ὁ κ. ἱατρός δύναται ν' ἀναγνώσῃ ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἐφ' ὅσον κείμενα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος πλημμελέστατα ἐξέδοτο, ἐπείσθη ἤδη σύμπας ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος μετὰ τὴν ἔκδοσιν μάλιστα *Τοῦ μωροῦ ἄλατος* (Θεσσαλονίκη 1933), καὶ μόνος ὁ σεβ. δὲν ἐννοεῖ νὰ καταλάβῃ (ἢ δὲν συμφέρει αὐτῷ νὰ καταλάβῃ...). Συνήθισαν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ν' ἀλληλοθανυμάζονται καὶ πέραν τούτου ἀδιαφοροῦσιν. Ὁ κ. ἱατρός κατὰ τὴν πύρκαϊάν τῆς Θεσσαλονίκης (1917) διεκήρυττεν, ὅτι ἡ καταστροφὴ τοῦ ἀγίου Δημητρίου εἶναι μηδέν, ἐναντι τῶν ἀντιγράφων τοῦ σεβ. ἄπερ, ὡς ἐλέγετο, ἐκάησαν!!! Εὐτυχῶς δὲν ἐκάησαν διὰ νὰ ἀποδειχθῇ «ἄνθρακες ὁ θησαυρός».

ὅστις μοι ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς: «Ἀγαπητὲ—Αἴσιον.— Ἔχετε καὶ τὸν δεύτερον τόμον τοῦ ἀειμνήστου *Μεθοδίου*, τὰς δὲ ἀκολουθίας τοῦ ἐτέρου φιλοπόνου καὶ ἀειμνήστου *Χαρίτωνος*, ἃς ἔχω ἀντιγράψει, τὰς ἔχω στείλει πρὸς τὸν κοινὸν φίλον ἅγιον *Λεοντοπόλεως* πρὸς ἑκδοσιν εἰς *Παρισίους*. Παρακαλῶ ὅπως οἱ δύο τόμοι οὗτοι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας σας ἀφιερωθῶσιν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς πρὸς πλουτισμὸν αὐτῆς καὶ ἱερὰν ἀνάμνησιν τοῦ φιλοπόνου ἀνδρός. Μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης ὁ Σὸς *Σπυρίδων*». Οἱ δύο τόμοι, οἱ ἀναφερόμενοι ἐνταῦθα, εἶναι οἱ προμνησθέντες, ὧν ἑκτενῇ περίληψιν δημοσιεύω ἐν τῇ Ν. Σιών. περιέχουσι ἀντιπαραβολὴν τῶν Μηναίων πρὸς ἀρχαῖα χειρόγραφα, καὶ πρὸς τὰ σλαβικά καὶ πληθὺς ἀκολουθιῶν ἀνεκδότων, ἐξ ὧν τὰς πλείους ἔχει ἀντιγράψει πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν χάριν τοῦ ἁγίου Λεοντοπόλεως ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος. Ὅτι δὲ περὶ τοιούτων ἀντιγράφων πρόκειται πείθει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τοιαῦτα ἀπέστειλεν ὁ σεβ. πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὡς μανθάνω, ἐπιμένουσαν νὰ προῖδασθῇ περὶ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἄνευ δηλ. ἐπισημειώσεως τῶν κωδίκων, ἐξ ὧν προέρχονται, καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀξιώσις αὐτοῦ, ἵνα ἀγγαρευθῶσιν ὡς βοηθοὶ αὐτοῦ οἱ εἰρημένοι Ἀγιορεῖται πρὸς παραβολὴν τῶν ἀρχαίων κωδίκων τῶν Μονῶν.

Χάριτας ὀφείλομεν τῷ σεβ διότι διὰ τῶν ἀνωτέρω ἰδίων αὐτοῦ ρήσεων διήνοιξεν ἡμῶν τῶν νοῦν τοῦ συνιέναι αὐτοῦ τὰ γραφόμενα, καὶ διὰ τῆς εὐπαρησιεύστου αὐτοῦ ὁμολογίας ἀπῆλλαξε παντὸς κόπου καὶ μοχθηρίας τὸν κριτικὸν ν' ἀνακινήσῃ τὸν ἀνάγνωρον. Δὲν ὑπολείπεται ἄλλο τι πλέον ἢ νὰ πειραματισθῶμεν καὶ παραδειγματισθῶμεν περὶ τοῦ πῶς αὐτὸς καὶ ὁ φιλόπονος συνεργάτης αὐτοῦ ἀναγινώσκουσι καὶ ἀναγράφουσιν ἀρχαίους κώδικας. Πρὸς τοῦτο εὐτυχῶς συνεξέδραμεν ἡμῖν ἡ ἑκδοσις τοῦ Εἰρμολογίου ἐκ παλαιγενοῦς Λαυριωτικοῦ καὶ ἐτέρου Παρισινοῦ κώδικος, περὶ ὧν ταῦτα φθέγγεται ὁ ἐκδότης: «ἡ τῶν εἰρμῶν ἑκδοσις ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει δύο ἀρχαίων δοκίμων κωδίκων περικλειόντων τὸν ἅπαντα εἰρμολογικὸν πλοῦτον, τὸν γνωστὸν μέχρι τοῦ ιγ', αἰῶνος καὶ ἐν χρήσει ὄντα τότε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ» (προλογ. β'). Εἶνε δυνατόν ἅμας ὁ εἰρμολ. πλοῦτος τῆς ἐκκλησίας νὰ παραδοθῇ διὰ δύο καὶ μόνον κωδίκων! τὸ ὅτι ὁ εἷς συμπληροῖ τὸν ἕτερον ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ τρίτος καὶ τέταρτος κτλ. θὰ συνεπλήρου ἀρτιώτερον τὴν μετὰ χειρὸς ἑκδοσιν. Πῶς δύναται νὰ πείσῃ ἡμᾶς ὁ σεβ. ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλοι καλλίτεροι, ἐφ' ὅσον δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν κόπον νὰ ἐξετάσῃ. Περὶ τοῦ ἐναντίου ἐγὼ προσάγω μίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος

μαρτυρίαν. Ὁ Πορφ. Οὐσπένσκις ἀνεκάλυψεν εἰς τὴν τοῦ Ἑσφιγμένου μονὴν τοῦ Ἀθωνος εἰρμολόγιον τοῦ 999, οὗ καὶ ποιεῖται ἐκτενὴ περίληψιν ἐν τῇ Δευτέρᾳ περιοδείᾳ εἰς τὰς μονὰς καὶ εἰς τὰς σκήτας τοῦ Ἀθωνος (II 1877, Κίεβον σ' 381—440). Ὁ πολῦτιμος οὗτος κῶδιξ θεωρεῖται ὡς μεγάλη ὑπὸ τοῦ ρώσσου ἀρχαιοδύφου ἀνακάλυψις, καὶ ὅστις μνημονεύει τῶν σπουδαιοτέρων ποιητῶν, τούτων: Γεωργίου καὶ Θεοδώρου Ἀνατολικῶν σ. 384—9, Ἀνδρέου Κρήτης 389—93, Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ 393—402, Κοσμά Ἱεροσολυμίτου 402—3, Ἡλία πατριάρχου Ἱεροσολύμων 403—5, Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, Κυπριανοῦ μοναχοῦ Στυλίου 408—10, Βασιλείου Παγουριώτου (καὶ Μεγαριώτου) ἐπισκόπου Καισαρείας (I' αἰῶνος) 410—11, Γεωργίου Σικελιώτου, Δαμιανοῦ μοναχοῦ, Πλάτωνος ἡγουμένου Στουδίου 412—14, Γεωργίου Συκεώτου 415—19, (καὶ πολλῶν Ἀνατολικῶν καὶ Σινοϊτικῶν). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ποιητῶν ἐν τῷ ἐκδεδομένῳ εἰρμολογίῳ ἐλλείπουσιν οἱ δύο τελευταῖοι. Ἴδου λοιπὸν ἐν παραδείγματι πρόχειρον, ὅτι δὲν περιλαμβάνουσιν ἅπαντα τὸν εἰρμολ. πλοῦτον οἱ εἰρημένοι δύο κώδικες· ὥστε ἐκ προοιμίων ὁ σεβ. φωρεῖται μὴ ἐπιτυχάνων τοῦ ὁρθοῦ καὶ ἀκριβοῦς. Ἀλλ' ἄς λάβωμεν μετὰ χεῖρας τὸν ἕτερον τῶν κωδίκων τὸν Λαυριωτικόν, καὶ ἐξετίσωμεν κατὰ πότον ἀνεγνώσθη τε καὶ ἐξεδύθη πιστῶς· καὶ κατὰ τί ὠρέγησε τὸν σεβ. διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου ὁ Κρισλιανός.

Εἰρμολόγιον Δαύρας B32 (=B)

Ἐπειδὴ οὐδεμίαν περιγραφὴν ὁ σεβ. ποιεῖται τοῦ πολῦτιμου τούτου κώδικος, ἀλλ' οὔτε ἐν τῷ προνοίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐπιστάσῃ τετυπωμένῳ Καταλόγῳ ὑπάρχει τι πλεον τῆς ἀναγραφῆς: «Μεμβρ. 19×14 αἰῶν. ιγ' φ. 312. Εἰρμολόγιον μετὰ σηματοφώνων. Πλὴν τῶν γενικῶν εἰρμῶν περιέχει πλείστους ἀγνώστους τῶν μεγάλων τῆς ἐκκλησίας ποιητῶν», ἀναγκαζόμεθα συντόμως γὰ περιγράψωμεν αὐτόν.

Ἐν πρώτοις ὁ κῶδιξ δὲν εἶναι τοῦ ιγ' αἰῶνος, ἀλλὰ τοῦ ια' ἀρχομένου, ὡς δεικνύει ἡ διατήρησις πολλῶν γραμμάτων τοῦ μεγαλογραμμάτου ρυθμοῦ καὶ τὸ ἀρχαιοπινές τῶν πνευμάτων σχῆμα, ὡς καὶ ἄλλα τεκμήρια, ἅπερ ἀμέσως προσπίπτουσι τῷ ἐξησηκήμενῳ ὀφθαλμῷ. Ὁ κῶδιξ εἶναι ἀκέφαλος. ἄρχεται δὲ οὕτω:

1. Ὁ συντάκτης τοῦ καταλόγου ἐμὸς συνάδελφος καὶ συνεργάτης τοῦ σεβ. δὲν εἶχε θέσει τὰς τῶν κωδίκων χρονολογίας, ἔπειτα κατ' ἐπιταγὴν αὐτοῦ ἐτέθησαν ἐσπευσμένως, διὰ τοῦτο καὶ διὰ τὴν περὶ τὴν παλαιογραφίαν

Ὅτι θεὸς σαρκούται οὐ πάσχων τρωπῇν,
 ὃ θαυμασίως ἐξέστη ἀκηκῶς Ἀμβακούμ (sic),
 καὶ τὴν εἰς θεογνωσίαν ἐξ εἰδολωμανίας
 κατανώησας
 τῶν πιστῶν σωτηρίαν ἐκραύγαζεν·
 Κύριε, δόξα τῇ δυνάμει σου.
 καὶ τελειῖα εἰς τὸν «ἄλλον» εἰρμὸν τῆς θ' ᾠδῆς, ἡλ. πλάγ. δ'.

Ἡ πρώτη Εὐα
 τῇ ἀφερέσει τῆς πλευρᾶς
 πλασθῆσα

τὴν φθορὰν διὰ βρώσεως εἰς ἡγάγεν (ἐλλιπή.)¹.

Εἰς τὴν εἰρμὴν τοῦ τελευταίου φύλλου 312β εὐρίσκονται οἱ
 ἐξῆς τρεῖς εἰρμοὶ παρ' αὐλειφθέντες ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, οὗ καὶ ἀντιγράφ-
 ομεν ἐνταῦθα ὑποσημειούμενοι τὸς γραφάς.

Ὡδὴ ε'.

Λάμπρον ἐν ἐμοί, Χριστιέ ὁ Θεός μου,
 τὸ φῶς σου τὸ ἀληθινόν,
 καὶ φώτισον
 τὴν [ἀπηλπι]σμένην μου ψυχὴν
 ποιεῖν σου τὰ προστάγματα,
 διτι μάνας ὑλάρχεις φωτὸς χρηγός.

ἀπειρίαν τοῦ γέροντος Σπυρ. Λαυριώτου ἱατροῦ πᾶσαι σχεδὸν τῶν μὴ χρο-
 νολογημένων κωδίκων αἱ τεθεῖσαι χρονολογίαι εἰσὶν εἰς ἄκρον ἐσφαλμένοι
 καὶ αὐθαίρετοι.

1. Ὅτι ἐξέπεσον σίχοι ἐκ τοῦδε τοῦ εἰρμοῦ ἀποδεικνύει ἕτερος παρεμ-
 φερῆς ἐν τῷ αὐτῷ περιεχόμενος εἰρμολογίῳ, ὁ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 291 τῆς αὐ-
 τῆς ᾠδῆς ἔχων ὧδε :

Ἡ πρώτη Εὐα
 ἐκ πλευρᾶς Ἀδόμ τοῦ παλαιοῦ διεπλάττετο·
 ἡ δευτέρα τὸν νέον ἀποτίκτει
 ἐξ ἀχράντων λαγόνων.
 ἡ μὲν ἀσπόρως,
 ἡ δὲ ἀφθόρως τὸν ποιητὴν τοῦ παντός·
 διὸ προσκυνήσωμεν τὰ μεγαλεῖα αὐτῆς.

καὶ δὲν ἐκινήθη ἡ περιεργία εἰς τοῦτο τοῦ ἐκδότου, ἐφ' ὅσον ἔβλεπε τὸν
 ἀκρωτηριασμόν τοῦ τροπαρίου, καὶ ἐφ' ὅσον εἶχε τὸ προηγούμενον πλήρες.

Εἰρμός ἄλλος ψδῆς ε'.

Ἦλιε¹ ἄδυτε,

ὁ συνεκλάμπων πατρὶ
πρὸς σὲ τοὺς ὀρθρίζοντας
ῥυματι

εὐσπλάγχην² σου σῶτερ,

ὁρῶν³ βράβευσον

εἰρηναίαν⁴ ζωὴν⁵

ἐκ νυκτὸς τῶν παθῶν

παλάμη⁶ σου τῇ κραταῖ⁷

πρὸς ἐπουράνιον

τρίβον κατεύθυνον⁸

φῶς γὰρ

καὶ εἰ[ρηνη] ὑπάρχεις, φιλάνθρωπε.

ᾠδὴ 5'.

Ἐκ νεότη[τός]⁹ μου.

ἐγὼ ἄσ[ώτως] ἐβ<ε>ίωσα

τὴν ψυχὴν μολύννας

σὺν τῷ σώματι, κύριε.

ἀλλὰ πρὸς σὲ κ[ατα]φεύγω ὡς Ἰωνᾶς

ἔνδον τοῦ θηρὸς κραυγάζων σοι

ἐκ φθορᾶς τὴν ψυχὴν μου

δι' οἶκτον, ἀγαθέ,

ἀνάγαγε καὶ σῶσόν με.

Ἐν τέλει: Γρηγόριος ἔγραψε τῇ ἐκκλησίᾳ.

δὸς αὐτῷ¹⁰, Χριστέ. συγγνωμὴν¹¹ τῶν πταισμάτων.

Γρηγόριος λοιπὸν εἶναι ὁ τὸ ἀρχέτυπον, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ δι-
στίχου τούτου, γράψας κώδικα, ὅθεν τὸ ἀνορθόγραφον τοῦτο ἀντίγρα-
φον.

Αἱ ψδαὶ σημειοῦνται καὶ ἐπὶ τῆς ὥς διὰ καλλιγραφικῶν σχημάτων,
ὅπως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν «ἀκολουθιῶν», ὡς λέγονται τὸ σύνολον τῶν
9 εἰρμῶν ἐνταῦθα.

Ἐν φ. 1β ἡ «ἀναστάσιμος ἀκολουθία *Ανδρέου Κρίτης*» φέρει
ἀριθμὸν ΙΑ', ὥστε ἐν τοῖς διαρρνεῖσιν ἐν ἀρχῇ φύλλοις ὑπῆρχον 9 ἀκο-
λουθίαι καὶ αἱ ψδαὶ 1—3 τῆς 10ης. Κατὰ ταῦτα περιέχονται ἐν τῷδε
τῷ κώδικι αἱ ἐξῆς ἀκολουθίαι.

φ. 1α [Εἰρμοὶ τοῦ πρώτου ἤχου] Ι'—Μ'.

φ. 34α Εἰρμοὶ τοῦ δευτέρου ἤχου Α'—ΜΓ'.

φ. 74α Εἰρμοὶ σὺν Θεῷ τοῦ Γ' ἤχου Α'—ΛΖ'.

φ. 107β Εἰρμοὶ σὺν Θεῷ τοῦ Δ' ἤχου Α'—ΜΖ'.

φ. 156β Εἰρμοὶ σὺν Θεῷ τοῦ πλαγίου Α'—ΜΑ'.

φ. 129α Εἰρμοὶ σὺν Θεῷ ἡχ. πλαγ. β'. Α'—ΝΓ'.

φ. 140α Εἰρμοὶ σὺν Θεῷ τοῦ βαρέως Α'—ΚΗ'.

φ. 263α Εἰρμοὶ σὺν Θεῷ τοῦ πλ. δ'. Α'—ΝΔ'.

1. ἦλιε.

2. εὐσπλάγχνια.

3. ὁρῶν.

4. εἰρηναίαν.

5. ζωὴν.

6. παλάμει.

7. κραταῖ.

8. κατεύθυνων.

9. νεότητος.

10. δῶς

αὐτόν.

11. σ. γνῶμιν.

Ὡστε ὁ Λαυριωτικὸς κώδιξ ἔχει ἐν τῷ συνόλῳ ἀκολουθίας 343 καὶ εἰρμοὺς περὶ τὰς τρεῖς ἡμῖς χιλιάδας.

Πλὴν τῶν ἀνορθογραφιῶν κατὰ τὰ ἄλλα ὁ κώδιξ εἶναι πολύτιμος· διότι ποῦ μὲν διὰ καστανόχρου, ποῦ δὲ ὑπερύθρου μελάνης γεγραμμένος ἔχει λαμπρὰν γραφὴν καὶ τὴν μεβράνην. ἐπὶ πλεον δὲ ἔχει καὶ τὸ μέλος σεσημασμένον ἄνωθεν τῶν λέξεων· ἐντεῦθεν καὶ ἐνιαχοῦ παραλείπονται οἱ τόνοι, ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς συνάδελφος κ. Σπυρ. Λαυριώτης ἐξέλαβεν ἐν πολλοῖς τὰ σημαδόφωνα ὡς τόνους.

Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης τοῦ Λαυρ. κώδικος, ὅστις σημειωτέον ὅτι πλὴν τῶν ἐν ἀρχῇ ἐκπεσουσῶν 9 ἀκολουθιῶν, κατὰ τὰ λοιπὰ περιέχει πάντας σχεδὸν τοὺς δημοσιευθέντας εἰρμοὺς ὡς ἐξῆς: *Λαυρ. Κώδιξ*. Ἦχος α' 40, β' 43, γ' 37, δ' 47, πλ. α, 41, β' 53, βαρ. 28, δ' 54. *Εἰρμολ. ἐκδεδ.* Ἦχος α' 45, β' 45, γ' 37' δ' 47, πλ. α' 42, β' 56, βαρ. 34, δ' 56, ἥτοι ἐλλείπουσι μόνον 19 ἀκολουθίαι συμπληρωθεῖσαι ἐκ τοῦ Παρισινοῦ κώδικος. διὰ τοῦτο θαυμάζει τις, διατὶ ὁ ἐκδότης ἐδημοσίευσεν ἐκ μόνου τοῦ Παρισ. κώδικος τρεῖς ἀκολουθίας 116, 117, 125 τοῦ γ' ἤχου καὶ 6 ὅλας τοῦ δ' ἤχου 133—4, 136, 142, 147, 150 ὑπαρχούσας καὶ ταύτας ἐν τῷ Λαυριωτικῷ (ἴσως ποικιλίας ἔνεκεν). Πλήθος δὲ ἀκολουθιῶν τοῦ Λαυριωτικοῦ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ Παρισ. κώδικι, (ἢ μήπως δὲν ἐσημειάθησαν καὶ αὗται!). Λαμβάνομεν ἐκ τῆς λεπτομερείας ταύτης ἀφορμὴν νὰ διακηρύξωμεν, ὅτι ὁ σεβ. *χάριν πολυτελείας ἀνέμειξε καὶ τὸν Παρισινὸν κώδικα ἵνα θαμβώσῃ ἡμᾶς τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπαναλαμβάνων τὸ Coislin. καὶ ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐξόφθαλμον, ἠθέλησε νὰ δικαιολογηθῇ ὧδε: «διαφοραὶ γραφῶν, μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω κωδίκων εἶναι ἱκαναί· τὰς τοιαύτας γραφὰς δὲν ἐσημείωσα, ἵνα μὴ αἰξήσω τὸν ὄγκον τοῦ β.βλίου· ἐπροτιμήθησαν αἱ γραφαὶ αἱ ἰδιάζουσαι εἰς τὸ ὕψος ἐκάστου ποιητοῦ» (καὶ πῶς θὰ μᾶς πείσῃ περὶ τούτου;)* Τὸ τοιοῦτον λέγεται *δικαιολογία ἐκ τῶν ὑσιτέρων*. Ὁ σεβ. ἀντιτίθεται εἰς τοῦτο πρὸς πάντα τὸν ἐπιστημ. κόσμον καὶ θέλει νὰ φρονῇ, ὅτι δὲν εἶναι τὸ πρῶτον ἡ κριτικὴ ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου «οἱ πάντες φαντάζονται ἴσως, γράφει, ὅτι ἡ τῶν λειτουργικῶν βιβλίων διόρθωσις ἔγκειται μόνον εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου ἐπεξεργασίαν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ παράστασιν καὶ ἀρμόζουσιν ἐμφάνισιν· ἀλλὰ τὸ

1. Πρόλ. Εἰρμολογίου γ' σημ. 8 ἐπιθι τὰ περὶ τῆς δηλώσεως ταῦτα σχόλια τοῦ κ. Ἑμμαν. Παντελάκη ἐν βιβλιοκρισίᾳ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ I' τόμ. Ἐπετηρίδος τῆς Ἑταιρ. βυζ. σπουδῶν σ. 502.

πραγμα δὲν ἔχει οὕτως (ἀναφέρει τί μηνολόγιον)¹. Παρ' ὅλα ταῦτα ἐπιλέγει ὁ σεβ. «εἰς τινα μέρη ἐθεώρησα ἀναγκαίαν τὴν γραφὴν τοῦ κώδικος καὶ ἐσημείωσα ταύτην ὑπὸ τὸ κείμενον² gratia! αἱ τοιαῦται ὑποσημειώσεις εἰσὶν 7 τὸν ἀριθμὸν αἱ ἑξῆς:

Α'. Ἀπόβλητοι διορθώσεις τοῦ ἐκδότου.

α'). 41, 19 ἀρρενοπῶς (γρ. ἀρρενωπῶς) ἦδεν (γρ. ἦδεν) Ἡσαΐας τὴν σὴν εἰρήνην. . . δώρησαι βοῶν. . τοῖς ἐκ τυκτὸς δοριρίζουσι . . καὶ ἀννυνοῦσί σε Χριστέ—ὡς τῆς εἰρήνης χορηγός—τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰρήνευσον. . . ὁ Β ἔχει φ. 28β: ἀεροπῆς εἶδεν Ἡσαΐας. . . σὺν αὐτῷ ὑμνούμενος, Χριστέ. νομίζω ὅτι τὸ ἀρρενοπῶς δὲν προσιδιάζει, μᾶλλον ἀριπρεπῶς ἢ τοιοῦτόν τι. τὸ δὲ ὑμνούμενος δύναται νὰ διατηρηθῇ, διότι ἀνήκει εἰς τὸ β' κῶλον τῆς περιόδου, ἢ τὸ πολὺ νὰ διορθωθῇ εἰς: σὺν αὐτῷ ὑμνοῦμεν οὖν.

β'). 155, 65 γηγενῶν ἐξ ὀσφύος—τριαδικὴ συμφωνία ἐνούμενοι παῖδες Θεοῦ. μετὰ τὴν τοιαύτην διόρθωσιν μᾶλλον κατεστράφη ἡ ἔννοια. ὁ Β 131α ἔχει: τριαδικῆς συμφωνίας, ὅπερ κάλλιστα δύναται νὰ μείνῃ καὶ νὰ διορθ. τὸ γηγενῶν εἰς γηγενεῖς, ἢ δὲ γεν. ὑποκ. εἰς τὸ ἐξ ὀσφύος.

156, 14 εἰσδεδεγμένῳ, καὶ οὐχὶ εἰσδεγμένῳ.

γ'). 166, 27. . . πνευματικῶς ἐορτάζουσι—τὸν μετ' αὐτῶν ἐν φλογιζούσῃ καμίνῳ—[δοξάζοντες θεώμενοι]—κάλλους τοῦ θεϊκοῦ—καὶ ἀναμέλπουνσι πλῖται—πάντα τὰ κτιστά. . . ὁ Β 152β ἔχει: ἀνέμελπον πλῖται καὶ ἐπειδὴ ἡ ῥῶδὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ παρελθὸν δέον νὰ διατηρηθῇ ὁ χρόνος καὶ ἡ διόρθωσις νὰ περιστροφῇ εἰς τὸ τὸν μετ' αὐτῶν. ἴσ. μέτοχοι κάλλους τοῦ θεϊκοῦ. . . ἀνέμελπον. ὥστε νὰ παρέλκῃ πᾶσα συμπλήρωσις.

δ'). 174, 17. . . ἡ τοῦ Θεοῦ μέλψωμεν εὐφραίνου πόλις—δόξα προλαμπής· καὶ γὰρ ἐν σοὶ ἦν. Σημ. ἐν κώδ. δόξα προσλάμπει. ὁ

1. Ρωμανός ὁ μελωδός Α', σ. 857 ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πραγμα ἀπόδειξις ἡ ἀνάθεσις καὶ αὐθις εἰς τὸν κ. Ιατρὸν τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν κωδίκων (αὐτ. 361 τὸ γουδι τὸ γουδοχέρι), ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μακ. γέροντος Ἀρκαδίου Βατοπεδινόου μένει μοναδικὸς προνομιοῦχος εἰς τὸν σεβ. διὰ τὴν ἀντιγραφὴν καὶ ἀντιπαραβολὴν τῶν ἀγιορειτικῶν κωδίκων, διὸ καὶ διαρκῶς ἐνισχύει αὐτὸν ἀπυστέλλων ὡς ἑπαθλα ἐπιδόματα τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως (βλ. ἀγιορ. Περιοδικὸν τεύχ. 1934) καὶ μετάλλια τῆς Γαλλ. Ἀκαδημείας (βλ. Τὸ μωρὸν ἄλας).

2. Πρόλ. Εἰρμολ. γ' σημ. 8.

σεβ. ἐδημιούργησε μίαν νεολογίαν ἀτυχῇ διὰ τὴν διαστρεβλώσῃ τὸ κείμενον τοῦ κώδικος, ὅπερ *ἔχει ἄριστα καὶ οὐδόλως νοσεῖ*. ὁ δὲ ἔδει τὴν προσέξῃ, ὅτι ὁ στίχος ἄμετρος καὶ ἐλλιπὴς κατὰ δύο συλλαβάς, δὲν παρετήρησε ἴσως ἐξέπεσε τὸ *Σιών*.

ε'). 286,4 *ὁ συντρίβων πολέμους—ἐν ὑψηλῷ βραχίονι*. Οἱ κώδ. ἔχουσι: τῇ κραταιᾷ δυνάμει Χριστός. ὅθεν θαυμάζει τις πρὸς τὴν προουτίμησεν ὁ σεβ. τὴν τῶν ἐντύπων γραφὴν (τὸ Χριστὸς μάλιστα ἐνδείκνυται ἐνταῦθα· διότι εἶναι ὁ εἰρμὸς τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ εἶναι τὸ ὑποκ. τῆς προτάσεως).

ς'). 286, 43. *Ναυτιῶν τῷ σάλῳ—τῶν βιωτικῶν μελημάτων—συμπλοκαῖς ποντούμενος ἁμαρτίαις—καὶ ψυχοφθόρῳ θηρὶ προστριπτούμενος, ὥς ὁ Ἰωνᾶς, Χριστὲ βοῶ σοι—ἐκ θανατηφόρου μὲ βυθοῦ ἀνάγαγε*.

Οὕτως ἔχουσι τὰ ἐντυπα, καὶ οὕτως ἐξέδοτο καὶ ὁ σεβ. ἀρκεσθεῖς εἰς τὴν ὑποσημείωσιν: «οἱ κώδ. ναυτιῶντα σάλῳ . . . ποντούμενον . . . προστριπτούμενον», καὶ ὅμως κάλλιστα ἔχουσιν οἱ κώδικες· διότι τὸ κύριον ῥῆμα δὲν εἶναι τὸ βοῶ, ἀλλὰ τὸ ἀνάγαγε. διορθωτέον μόνον τὸ βιωτικῶν εἰς βιοτικῶν.

ζ') 363, 20 *Ἰδοσαν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς—τὸ σωτήριόν σου—ἐκ παρθένου προῆλθες—τὸν πεσόντα προσλαβὼν—καὶ βοῶμέν σοι Λόγε . .*

Ο σεβ. σημειοῦται: «ὁ κώδ. προελθὼν καὶ τὸν πεσόντα προσλαβὼν», καὶ ὅμως ὁ κώδιξ, καὶ εἶναι ὁ Β, ἔχει καλῶς *προελθόν—προσλαβόν*, καὶ ὁ μὲν ἀντιγραφεὺς τοῦ ἔβγαλε τὸ ἓνα μάτι, ὁ δὲ ἐκδότης τὰ δύο ἀναφέρονται δὲ (κατ' οὐδ. γένος) αἱ μετοχαὶ εἰς τὸ σωτήριον. (πρβλ. «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ σωτήριόν σου, λέγει ὁ Θεοδόχος Συμεὼν ἀγκαλιζόμενος τὸν Χριστόν, τὸν σωτήρα τοῦ κόσμου).

Αὗται καὶ τοιαῦτα εἰσιν ὅλαι αἱ διορθώσεις, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ἀνωτέρω ὁ σεβ.¹, αἱ *διαφθορὰν καὶ διαστρέβλωσιν μᾶλλον τοῦ κειμένου* δύναται ν' ἀποκαλέσῃ τις κατὰ δίκαιον λόγον. καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων καλῶς ἔπραξε μὴ ἐπεκτείνας πέραν τοῦ ἀριθμοῦ 7 τὰς αὐτοῦ διορθώσεις· διότι τότε θὰ εἴχομεν τεθρηνίαν λέξεων καὶ ἀληθῆ κυκεῶνα, ὥς βλέπει τις, εἰς αἱ ἐκδόσεις ἀπεπειράθη τὴν διορθώσῃ τὸ κείμενον. Τοιαύτας ἀποβλήτους παραχαράξεις τοῦ ὑγιῶς ἔχοντος κειμένου ἐτόλμησε τὴν διαπράξῃ καὶ ἐνταῦθα, ὅπου διὰ τὸ μὴ

1. Περὶ τινων ἄλλων βλέπ. ἐν τέλει τοῦ ἀκολουθοῦ κεφαλαίου.

ἐμβαθύνειν δὲν ἡδυνήθη νὰ κατανοήσῃ τοῦτο, καὶ ἃ θέλομεν ἀποριθμήσει κατωτέρω. ἐνταῦθα ἀναφέρομεν ὅτι ἐν 81, 15 τὰς ἀσυνδέτους μετοχὰς καλῶς οὕτως ἐχούσας, συνέδεσε διὰ τοῦ *καὶ* ὥς καὶ ἐν 87, 58. ἀλλαχοῦ δὲ συνδέει διὰ τοῦ *καὶ* πρὸς ὅημα μετοχὴν 175,4 *πληξας... καὶ διέσωσεν*. Δὲν γνωρίζει βεβαίως ὁ ἀναγνώστης τὴν κατάστασιν τῶν κωδίκων, ἐξ ὧν ἀντιγράφει, διὰ νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἀποδῶ δικαίως τὴν εὐθύνην, καὶ περὶ μὲν τοῦ Λαυριωτικοῦ εἶδεν ἀνωτέρω, ὅτι ἀπὸ ὀρθογραφικῆς ἀπόψεως δὲν εἶναι ἄμειπτος, περὶ δὲ τοῦ Coisl. 220 (=A) οὐδὲν λέγει ὁ σεβ. εἰκάζω ὅμως ἔτι εἶναι πάντως ἀνώτερος ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ καὶ τινων ἄλλων εἰρημῶν ἐκ μόνον αὐτοῦ δημοσιευθέντων. ὅπως πότ' ἂν ἢ ἐν τούτοις οὐδόλως ὁ ἐκδότης ἐκ τούτων ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ. καὶ καταλήγει τις εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ *Παρισινὸς κώδιξ* μόνον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐλλειπόντων ἐκ τοῦ *Λαυριωτικοῦ εἰρημοῦ ἐχρησίμευσε*, καὶ οὐδὲν πλέον, ἔστω καὶ ἂν ἐπὶ κεφαλῆς ἐκάστης ἀκολουθίας σημειοῦνται ἀμφότεροι. τοῦτο εἶναι σωστὸς διορθωτικὸς καὶ φενάκη.

Β'. *Οὐ οὐδεμία τῶν κωδίκων ἀντιβολὴ ἐγένετο ἀποδεικνύουσι τὰ ἐξῆς παραδείγματα ἐπὶ εἰρημῶν, ἐφ' ὧν ἐπισημειοῦνται ἀμφότεροι οἱ κώδικες.*

10,4 *ἄσμα μελωδὸν ἄσωμεν τῷ δεσπότῃ. Β 21α μελωδῶ¹.*

33 *Θύσω σοι, σῶτερ. ἐβόα, θυσίαν αἰνέσεως.*

Ὁ στίχος λαμβικὸς ὑπέμετρος κατὰ συλλαβὴν. ὁ Β 22α ἔχει βοᾷ. κανονικῶς καὶ κατ' ἐννοίαν.

10,42 *εὐλογεῖτε, λέγουσα, πάντα τὰ ἔργα.*

Β 11α μέλπουσα, ὁρθότερον. οὕτω καὶ 96,23 ἀντὶ τοῦ ἐψαλλον, ὁ Β ἐμελπον, 44 ὑπερυψοῦντα ὁ Β ὑπερυψοῦτε (ὁρθότερον).

35,17 *χαίροις φλογὸς αὔλου ἀφλογεστέρα.*

Β 22β ἀφλογεστέρα (ἐκ τοῦ ἀφλεγής).

42,3 *γένος Ἰσραηλιτῶν ὁυσάμενος.*

Β 29β Ἰσραηλιτικόν, καὶ ἀποτελεῖται οὕτως ὁ στίχ. 12σύλλοβος, ὅπως καὶ ὁ ἀκόλουθος.

56,22 *μετὰ χαρᾶς ἐκραύγαζεν (ὁ Ἀββακοίμ)*

Β 60β ἐξεστηκώς, ὅπερ καὶ γραφικόν καὶ κατ' ἐννοίαν προτιμώτερον.

65,5 *δυνατῶς συντρίψαντι πολέμους—Φαραὼ τοῦ τυράννου.*

Β 65 Φαραὼ τὸν τύραννον.

1. Τὸν λαμβικὸν τοῦτον κανόνα ἔχει καὶ ὁ Λαυρ. Β 21α-β, καὶ οὐκ εἶδα διατὶ δὲν σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει.

113,48 *σὺν τοῦ τειάρτου μορφῇ*. B 77α *σὺν τῇ τοῦ τ.μ.*

121,18 *ἐξῆλθες εἰς σωτηρίαν λαοῦ σου—τοῦ σῶσαι τοὺς χριστοὺς σου καὶ* 130,21. 131,15 κ.ά.

B 91β, 106α *χρηστούς* (πρβ. Ψαλμ. 111,5 *χρηστὸς ἀνὴρ*. Σημειωτέον ὅτι οἱ ἄριστοι κώδ. τῆς Π. Διαθ. ἐν Ἀββ. 2,8 ἔχουσι: σῶσαι τὸν Χριστόν σου, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἀεὶ καθ' ἐνικὸν καὶ μόνον ἐν Μαλαχ. 1,10 εἰς πληθ. περὶ τῶν ἱερέων, οἵτινες ὡς γνωστὸν ἐχρίοντο).

123,1 *πολεμίους κραταιοὺς—Κύριος συνέτριπεν*.

B 93α *πολέμους*. πρβλ. ἄνωτ. συντρίβντι πολέμους καὶ Ἐξοδ. 15,3 συντρίβων πολέμους. συνάδει δὲ καὶ πρὸς τὰ μέτρα. πρβλ. τοὺς λοιποὺς εἰρημούς: τέρατα φρικτά, ῥῆμα τυραννικόν.

125,40 *ὥσπερ πρὶν ἐπέπωτο ἀνέθορεν*.

B 95β *ἐπέποτο*.

— 139,48 *αἰχμαλώτους ἐν φλογὶ παῖδες δροσίξεις*.

ὁ νεκρῶν αἰχμαλώτων σκυλεύσας ἄδην (σόλοικον).

B 112β *ὡς νεκρὸς ἐκούσιος σκυλεύεις ἄδην*. πρβλ. τοῦ ἰδίου ποιητοῦ Στεφάνου τοῦ Σιναΐτου τὸν ἴδιον στίχον καὶ ἐν 163 41 (B 151α).

144,41 *ὡς ἂν μὴ Θεοῖς βεβήλοις λατρεύσητε πᾶσιν—ἀλλ' ἡ τῷ ζῶντι Θεῷ*.

B 114β *λατρεύσωσι* (ὡς ἐπανειλημμένως ἐξεδόθη ὁ εἰρμός).

— 149,16 *μὴ καυχάσθω ὁ καυχώμενος—ἀλλ' ἡ ἐν τούτῳ ἐν τῷ συνεῖναι—ὅτι οὐκ ἔστιν ἄγιος κτλ.*

B 123α *ἐν τῷ συν(ε)ιέναι*, ὡς ἔχει καὶ ἡ ᾠδὴ τῆς Ἀννης A Βασ. 2 (κατ' ἐνεστ. Δωρ.) *συνιεῖν καὶ γινώσκειν*.

151,14 *ὡς χλοηρὸν* (γρ. χλοερὸν) *πεδίον τὴν ἄβατον πεποίηκεν*.

B 128α *ὡς χλοηφόρον παιδίον* (γρ. πεδίον), ὅθεν κατὰ κακὴν ἀνάγνωσιν τὸ χλοηρόν.

154,46 (πρὸς σὲ ὁρθρίζω) *τῆς ψυχῆς μου τὴν ἀχλὺν καταλάμψαι*.

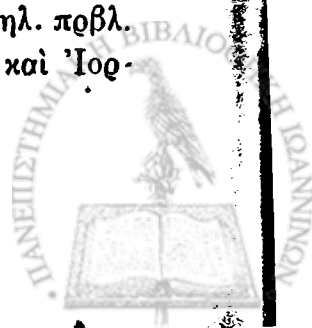
B 148β *κατευνᾶσαι*, ὅπερ μᾶλλον ἀρμόζει· διότι ἄνωτ. λέγει *νυκτομαχῶν τῶν παθῶν τῇ ἰλίῃ*.

155,59 *ναμάτων θείων ἀρυσάμενοι παῖδες*.

πνεύματος δρόσον ἐπιχέας ὁ Λόγος.

τοῦ ἀοράτου πατρὸς μυστικῶς ἐξικνεῖτο.

B 132α *νάματα θεῖα*. ἡ μετ. ἀρυσάμενοι ἀπόλυτος, ὅπερ προδίδει τὴν νοθείαν. ἡ γραφὴ *νάματα θεῖα* δεικνύει, ὅτι οὐ καλῶς κεῖται ἡ τοιαύτη μετοχή. ἴσως ὑπῆρχε τὸ περιβαλλόμενα παῖδας (*νάματα* δηλ. πρβλ. *θεῖθρα* περιβίλλεται Ἰορδάνεια, Ἰδιόμελον 1 Θεοφανείων καὶ Ἰορ-

δάνου π. τὸ νᾶμα, ᾧδὴ α', τροπ. 3. τὸ δὲ ἐπιχείεις ὁρόσον ὡς ἐπεξηγήσεις. Ὁ εἰρμὸς νοσεῖ καὶ ὡς πρὸς τὸ μέτρον, προερχόμενος ὡς ἐμφαίνεται ἐξ ἱαμβικοῦ κανόνος.

Ταῦτα καὶ μόνον ἀρκοῦσι νὰ ἀποδείξωσιν, ὡς νομίζομεν, τὸν ἰσχυρισμὸν ἡμῶν, ὅτι *δὲν ἀντεβλήθησαν οἱ κώδικες*, οὔτε ἐδόθη τις προσοχή εἰς τὰς διαφορὰς γραφάς, καὶ νὰ διαπλεύσωμεν τὸν ἐκδότην διατεινόμενον ὅτι «ἐπροτιμήθησαν αἱ γραφαὶ αἱ ἰδιάζουσαι εἰς τὸ ὕψος ἐκάστου ποιητοῦ». *Ἐχομεν λοιπὸν ἐκδοσιν οὐχὶ κριτικὴν, ἀλλ' ἀπλὴν ἀντιγραφὴν ἐκ μεμονωμένων κωδίκων.* καὶ ἐὰν ἄχρως ἐδῶ περιωρίζετο τὸ κακὸν καλῶς, θὰ ἐλέγομεν, ὅτι ἔχομεν μίαν νέαν ἐκδοσιν τοῦ Εἰρμολογίου ὁμοίαν πρὸς τὰς προγενεστέρας, ὧν 11 ἀπαριθμεῖ ὁ ἐκδότης (Προλ. δ'. εἶναι ὅμως πλείονες). Δυστυχῶς ἔχομεν καὶ συνέχειαν τοῦ κακοῦ· διότι α' *δὲν ἀντεγράφη πιστῶς ὁ Λαυριωτικὸς κώδιξ* (ᾧθεν σχεδὸν τὸ πᾶν προέρχεται), ὅσακις δὲ ἐπεχείρησεν ὁ σεβ. διόρθωσιν ἀπέτυχεν οἰκτροτάτα, καὶ β' *ἀφείθησαν αἱ κῆρες τοῦ κώδικος κατὰ τὸ πλεῖστον ἀδιόρθωτοι*· ἂν δὲ εἰς τὰ δύο ταῦτα προσθῶμεν καὶ τὰς λοιπὰς πολυειδεῖς ἐλλείψεις τῆς νέας ἐκδόσεως δίδομεν πάντα δίκαιον εἰς τὸν κ. Παντελάκην ἀποφηνάμενον, «*ὅτι καὶ ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως αὕτη εἶνε ὑποδεεστέρα τῶν προηγουμένων, διότι πολλῶν ᾠσμάτων τὸ περιεχόμενον εἶναι ὅλως ἀσαφές καὶ ἀκατάληπτον*» (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 497).

Γ'. Κακαὶ ἀναγνώσεις καὶ ἀτυχεῖς διορθώσεις.

Ὁ Λαυρ. κώδιξ, ὡς εἴπομεν, *ἔχει καλλιγραφίαν καὶ οὐδευίαν σχεδὸν ἐπίτευχιν τῶν λέξεων* ἢ βραχυγραφίαν πλὴν τῶν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, αἵτινες ὡς συνήθεις συντομεύονται. Ἐν τούτοις οὐδόλως ἀντεγράφη πιστῶς. ἔνθα δὲ ὁ σεβ. ἐπεχείρησε διόρθωσιν ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, ὡς εἶδομεν, καὶ ἐν ταῖς προσημειωθεῖσιν ὑπάρχουσιν ὅμως πλείσται τοιαῦται κακαὶ ἀναγνώσεις, ἐξ ὧν ἐνταῦθα ἀναγράφομεν τὰς σπουδαιότερας· διότι δεόν νὰ δηλώσωμεν ὅτι οὐχὶ ὁλόκληρον τὸν κώδικα διήλθομεν, ἀλλὰ μέρη τινὰ, καὶ ταῦτα οὐχὶ κατὰ συνέχειαν· ἐὰν ἠθέλομεν ποιήσει ὁλοκλήρου τὴν ἀναθεώρησιν ἔπρεπε νέαν ἐκδοσιν αὐτοῦ νὰ παρασκευάσωμεν.

13,27 *ὡς πέλων φυγὰς* (Ἰωνᾶς) — *ἄτερ τοῦ σοῦ προστάγματος.* Β 1α *σῶτερ*, ἀντὶ ἄτερ. το ἄτερ ἀπαντᾶται μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ περὶ μετὰγενεστέροις, ἀλλ' οὐδεμίαν θέσιν ἔχει ἐνταῦθα· ἡ γεν. ἀναφέρεται εἰς τὸ φυγὰς = ἀποστολεύς.

83,60 *μαγγανίαν* (γρ. μαγγανείαν) τοῦ *παναθλίου ἐχθροῦ* διέ-
λυσας.

Β 16β (εἰς τὸ Α οὐ κεῖται) *πανωλ[ε]ίου* (πρβλ πανώλεια, πανω-
λεθρία, ἀντὶ πανώλης) ἢ λ. ἀθησαύριστος). Ἐν τοῦτοις ἀλλ. ἔχει τὴν
λέξιν ὁ ἐκδότης· π.χ. ἐν 77,9 πρὸς ἀοράτους δυνάμεις πανωλίου καὶ
278,25 πανώλης ἐχθρός.

77,14, φδ. δ'.

Ἐπέβης. Χριστέ, ἐν νεφέλῃ φωτεινῇ. (γρ. ἐν φωτεινῇ νεφέλῃ).

νέος Ἀδὰμ χρηματίσας παράδοξος (γρ. παραδόξως)

ἐμβρυον εὐπρόσιτον οὐρανῷ φύτλην (γρ. οὐρανοῦ φ)

ξύλω τοῦ σταυροῦ ἐξακεύμενον νόσων

ἄδει Ἀββακὸν ἀναιρέτης ὑπῆρξε (γρ. ἄδει—ὑπῆρξας).

Ὡς παρατηρεῖ τις αὐτὸν εἰς στίχος ἀδιαλώβητος· στίξιν δ' οὐδεμίαν
ἔχει, πλὴν τῆς ἄνω στιγμῆς, ἣτις ὄντως ἐνταῦθα ἀρμόζει. ἀλλ' ἡ με-
γαλὴ λῶβη ὑπάρχει εἰς τὴν λ. *ἐξακεύμενον*. ὁ μοναδικὸς κῶδ. Β
ἔχει *ἐξακέθμενον*, ἐπομένως ὁ σφβ. διωρθώσατο, ἐνθυμηθεὶς τὸ τῆς
ε' φδῆς τοῦ ἱαμβικοῦ ἐπίσης κανόνος τῶν Θεοφανείων *ἐξακεύμενον*
νόσον, ἀλλ' ἕτερον ἐκάτερον, ἢ λ. εἶναι εἰς ἄκρον ποιητικὴν, ἣν δὲν
ἠδύνατο ὁ ποιητὴς τοῦ παρόντος κανόνος *Δαμιανὸς* μοναχὸς νὰ μετα-
χειρισθῇ ἐξ ἴσου πρὸς τὸν Δαμασκηνόν¹· ἔγραψε δὲ καὶ ὁ *Δυκὸφρων*
1180 θύσθλοις ἐξακεύμενοι τὴν θεάν. παρὰ πεζοῖς συνηρημένως· τὰ ἱμά-
τια ἐξακούμενοι *Πλατ.* Νομ. 885d (ἐμβιλλώνω, ὅθεν καὶ ἀκεστροίς, ὁ δὲ
λατρός ἀκέστωρ). ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ θεραπείας τῶν νόσων ἐνταῦθα
(διὸ καὶ χωρίζεται τὸ *νόσων* ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὸ *ἀναιρέτης*), ἀλλὰ
περὶ ἐμβρύου, φύτλης τοῦ οὐρανοῦ, προσηλωμένου εἰς τὸν σταυρὸν ἥτοι
περὶ οὗτοῦ τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν ὁ κῶδις διέσωσεν, ἀλλ' ἀπαράγνωριστον,
τὴν λέξιν ἐξακέθμενον (κεύθω κρύπτω, πρβλ. τὸ μὴ κεῦθε νόον). τὸν ὁρ-
θὸν τύπον παρέχει ἡμῖν ἐν τῷ ἱαμβικῷ τῶν Θεοφανείων, φδῆ ζ', ὁ αὐτὸς
Δαμασκηνός· σίντην κάκιστον προσκεκευθμένον² (=κεκρύμμενον). ἐν
προκειμένῳ ἀρμόζει τὸ *ἐγκεκευθμένον*, ἥτοι προσηλωμένον ὡς ἐμβόλιον.

77, 21 *ναλοντα ὑπὲρ φύσιν ὁ Χριστὸς ὁ Θεός*.

Πρόκειται περὶ τοῦ οὗτοῦ κανόνος ἐκ μόνου τοῦ Λαυρ Β γνωστοῦ,
ὅστις ἔχει κάλλιστα· *νέμον τὰ ὑπὲρ φύσιν* (γρ. νέμων). πρβλ. Καν. ιε'
Αὐγ. ζ' φδ. ἰέμει σοι τὰ ὑπὲρ φύσιν ἄναξ ὁ πάντων Θεός. κε' Ἰαν.

1. Οὗτος ἔχει πλεῖστα ποιητικὰ π.χ. καβαλλών, σωῶζει, ἀμφιάσσο κτ. ἐνφ
οἱ λοιποὶ καὶ τὰ ἱαμβικὰ ποιήματα γράφουσι διὰ λέξεων τοῦ πεζοῦ λόγου.

2. Ἡ λ. ἀθησαύριστος, ὅπως καὶ αἱ πλείονες τῆς ἐκκλησ. ποιήσεως.

ψδ. θ'. νέμει σοι ζώην ἀκήρατον ἢ ἀρχικὴ Τριάς. ὁ σεβ. ἐνεθυμήθη τὸ «ναίων Ἰωνᾶς ἐν μυχοῖς θαλαττίοις» (ς' ψδ. Χριστουγ), καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν! φιληθεῖ τῷ ναίειν, ὡς φαίνεται, διὸ καὶ ἐν 175,24 **ναιέτω** κόσμος πρὸς θέλαν ζώην—ἀνακαινιζόμενος κτλ. ἐνθ' οὐδένα νοῦν ἔχει, καὶ γραπτέον **χαιρέτω**.

124,59 **ἀποβάλλαι τὴν μορφὴν** (ἀνήκουστον).

B 95 **ἀποβάλλαι** καὶ ἡ ὁριστ. ἐν 244,20 ἔβαλες, ὅ διορθ. ὡς ἔχει ὁ B 206α, ἔβαλας (βλ. Pitra Anal. sacr. I, 328,1,6). καὶ ὁ α' ἀορ. οὗτος ἀντικαθίστησι τὸν β' ἀπὸ τῶν Ἀλεξ. χρόνων ἤδη· διὸ τὸ ἀπαρεμφ. ἀποβάλλαι, ἀντὶ ἀποβαλεῖν. ὁ ἐκδ. ἐξώθησεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐνεστώτα διπλασιάσας τὸ λ.

219,16 **τεθειγμένον ταῖς γλωσσαλγίαις δπλον**.

ὁ μοναδ. κῶδ. B 186β ἔχει τὸ ὁρθόν: **τεθηγμένον**. πρβλ. καὶ τὴν γνωστὴν τῶν Χριστουγέννων καταβασίαν: ὕμνους ὑφαίνειν συντόνως τεθηγμένους. ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς ἐμιμήθη τὸν **Σοφοκλέα** Αἴ. 584 γλῶσσα τεθηγμένη (ὡς μάχαιρα). πρὸς τὶ λοιπὸν ἢ διόρθωσις;

223,1 **ἐσθλῶς διαδράσωμεν Ἰσραὴλ νέος** (ἀκατανόητόν).

B 190β (μόνος) **ἐσθμῶ** (γρ. ἰσθμῶ). καὶ ἔχει ἄριστα· διότι πρόκειται περὶ διαβάσεως τῆς Ἑρμυθρᾶς θαλάσσης, ἣτις διὰ τῆς μεγαλειώδους θαυματουργίας χερσωθεῖσα ἀπετέλεσεν ἰσθμόν.

17 **ὕμνεῖν ἐν ὄρθροις παννύχοις πρὸς εὐκταῖς** (sic).

κακὴ ἀνάγνωσις ἀντὶ **προσεδρεῖταις**, ὡς λέγεται ἡ πρόσφυχή.

258,25 **βάθος θεουργόν, Χριστέ, τῆς σῆς ἐγέρσεως**.

ὁ μοναδ. κῶδ. B 216α ἔχει τὸ ὁρθὸν **θεουργῶν**.

258,24 (λέων ἐκφέρει) **λαοῖς ὑπεμφαίνοντα σῆς τριμήρου**.

γρ. λαοῖς **ὑπεμφαίνων** τὰ τῆς σῆς **τε**.

258,28, ὡδ. ζ'. **Τοὺς παῖδας ἐδρόσιζε πῦρ ἐξ ἀνθρώπων—ἐκτὸς ψεκάζων τῆς καμίνου τῶν ὄρων—ροῖζοφλόγου δὲ τοὺς πέριξ καταφλέγον—πελθεῖ βοᾶν τύραννον εὐλογητὸς εἶ** (σιτῆις οὐδεμία).

B 216α (μόνος) **ροῖζοφλογὸς** (ὄνομ. ροῖζοφλόξ=ἡ ὀρμητικὴ φλόξ, ἢ λ. ἀθησαύριστος). ὁ νοῦς: τὸ πῦρ ἐκτὸς τῶν ὄρων τῆς (καιομένης) καμίνου ψεκάζον ἐδρόσιζε τοὺς παῖδας, καταφλέγον ἅμα τοὺς πέριξ τῆς ροῖζοφλόγος. οὕτω διώρθ. τὸ κείμενον διὰ τοῦ ἀνυπάρκτου τύπου, ροῖζοφλόγος ὁ σεβ. παριδὼν τὸν ὁρθὸν τύπον τοῦ κώδικος.

Κῶδ. B 231α, ὡδὴ α'. **Ἦχος πλ. β'.** Εἰρμολ. 272 Σιναῖτικὴ, ὡδὴ α'.

Ἀπλετον διαίνικτον

Ἀπλετον διενίσσετο ἐν συσσεισμῷ

ἐν συσεισμῷ σκιπτοῦχος, αἰγυπτίων

σκηπτοῦχος Αἰγυπτίων

φλογμο θυμούμενος

τῷ ἐκλεκτῷ Ἰσραὴλ

ἀποπειρα δι' ἔδρα

τῷ τῆς ἀνεικάστου φύσεως

Θεοῦ ποντοθεῖς

ἐν ἐρυθρᾷ κραταιᾷ.

φλογμοθυμούμενος τῷ ἐκλεκτῷ Ἰσραὴλ

ἀποπειρᾷ διαδραμεῖν

τῷ τῆς ἀνεικάστου φύσεως Θεοῦ

ποντοθεῖς ἐν Ἐρυθρᾷ κραταιῷ.

Σημείωσις τοῦ ἐκδότου: «Ἐν τῷ κώδικι φέρεται παρεφθαρμένος καὶ ἀκατανόητος ὁ εἰρμός οὗτος ἔχων οὕτω: «Ἀπλετον διαίνυκτον... ἀποπειρα διέδρα τῷ τῆς ἀνεικάστου...» ἀποκατέστησα τοῦτον ὡς ἀνωκατ' ἐμὴν κρίσιν μὴ συναντήσας εἰς ἄλλους κώδικας τὸν εἰρμόν πρὸς παραβολὴν καὶ διόρθωσιν».

Ὅντως, ὡς βλέπει καὶ τις εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ κώδιξ νοσεῖ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνιάτως ὡς παρέστησε τὸ πρᾶγμα ὁ σεβ., μάλλον δὲ ἀνιάτως ἔχει μετὰ τὴν οὕτω ἀδιόρθωτον διόρθωσιν. Ἐνταῦθα γίνεται ἀναπαράστασις τῆς ἐν Ἐξόδῳ 14,19 ἐ. τρομερᾷ σκηνηῇ τῆς ἀποδράσεως τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς γῆς τοῦ Φαραώ καὶ τῆς κατὰ πόδας διώξεως αὐτῶν. Πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωμεν τὴν διόρθωσιν ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν ῥυθμικὴν διαίρεσιν πῶς ἔχει ἐν τῷ κώδικι καὶ πῶς παρεμορφώθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου. Διορθωτέον οὖν οὕτω:

Ἄπλευστον¹ διὰ νυκτὸς²

ἐν συσσεισμῷ σκηπτοῦχος Αἰγυπτίων,

φλογμῷ θυμούμενος

τῷ ἐκλεκτῷ Ἰσραὴλ

ἀποπείρᾳ³ διέδρα⁴,

τῇ τῆς ἀνεικάστου φύσεως

Θεοῦ ποντωθεῖς

ἐν Ἐρυθρᾷ [χειρὶ] κραταιᾷ.

Ἡ τελευταία φράσις συνηθεστάτη: 26, 5 τῇ κραταιᾷ χειρὶ. ὡς καὶ 65, 3. 65, 5. 168, 5. 335, 4 κ.ἀ. εἶναι ἀξιοσημείωτος ὁ εἰρμός οὗτος, διότι οὐχὶ ὅπως πάντες οἱ λοιποὶ τῆς α' ᾠδῆς ἀναφέρεται εἰς τὸ 15 κεφ. Γεν. ἀλλ' εἰς τὸ 1, 4, 19 ἐ.

1. Τὸ ἀπλευσιον, μέρος τῆς θαλάσσης μηδόλως πλευσθὲν (Ξεν. Κυρ. Παιδ. 6, 1, 16).

2. Τοὺς μὲν Ἑβραίους ἐφώτιζε νεφέλη φωτεινὴ, ἣτις ἐξηφανίσθη μετὰ τὴν διέλευσιν, ὥστε ὁ Φαραώ ἐβυθίσθη εἰς τὸ σκότος καὶ ἐντὸς τοῦ βυθοῦ.

3. Ἐν 286,66 διαπείρα

4. 223,1 διαδράσωμεν.

345. Ἀκολουθία λαμβικὴ εἰς τὸν ἅγιον πατέρα ἡμῶν *Βασίλειον*.

Ποίημα *Δαμιανοῦ* μοναχοῦ. Β. φ. 306α.

Ὁ ἐκδότης σημειοῦται περὶ ταύτης ἐν σ. 256 τὰ ἐξῆς : «*Παρα-μεμορφωμένος καὶ ἀκατάληπτος ὁ παρῶν εἰρμός* ἐν τῷ κώδικι ἔχων οὕτω... Παραμοίαν διρστρέβλωσιν ὑπέστησαν καὶ αἱ λοιπαὶ ᾠδαὶ μὴ δυνάμεναι νὰ διορθωθῶσιν ἄνευ τῆς βοηθείας ἄλλου κώδικος· διὰ τοῦτο δημοσιεύομεν ὡς ἔχει τὸ κείμενον ἐν τῷ κώδικι σκοτεινὸν καὶ ἀκατανόητον κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ *Σπυριδωνος Δαυριώτου*». διορθοῦται ἐπομένως μόνον τὸν α'. εἰρμόν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὅπως καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις τὸ ἀντίγραφον τοῦ κώδικος δὲν εἶναι ἀκριβές· μικρὰ ὅμως ἂν κατεβάλλετο προσπάθεια θὰ εἴχομεν ἐν τῇ ἐκδόσει ἀποκατεστημένον τὸ κείμενον· διότι δὲν εἶναι εὐτυχῶς καὶ τόσῳ κατεστραμμένον.

1. *Βάσιν ἄδυτον, Β. ἄβατον*.

2. *σκεωρίας*, Β. σκεωρίας ἦτοι *σκαιωρίας* ὡς ἔχει καὶ ὁ *Δαμασκηνός* εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς πλαγ. α'. σκαιωρίας πάσης περιφυλαξάτω.

4. *ἡπείγετο βάθει τὴν ὠδὴν μελωδῶν*, Β. *ἐπείγεται βαθέοις ὁ ποῦς μελωδῶν*· ἀντὶ τὴν ὠδὴν, ἣτις οὐδαμῶς ἀρμόζει εἰς τὴν ἔννοιαν, διότι δὲν ἔπεται ἡ Μωσαϊκὴ. φρονῶ ὅτι δέον νὰ διατηρήσωμεν τὴν γραφὴν *ὁ ποῦς* καὶ νὰ διορθώσωμεν τὸ ἐπόμενον:

5. *σὺν ἐκτάσει τῆς χειρὸς θεοῦ τῶν ὄλων*, Β. *σὺν ἐκτάσει τῇ χειρὶ*... ἡ τοιαύτη διόρθωσις οὐδένα νοῦν ἔχει. Δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀρχέτυπον οὔτε σὺν ἐκτάσει οὔτε σὺν ἐκτάσει, ἀλλὰ *συνεθλάσθη* ὁ ποῦς δηλ. ἦτοι ὁ λόγος περὶ τοῦ συντριβέντος σὺν ἄρμασι καὶ ἵπποις Φαραὼ «τῇ χειρὶ» θεοῦ τῶν ὄλων· τὸ *μελωδῶν*, μεταξὺ κομμάτων, ὁ Ἰσραήλ.

ὁ ποῦς, μελωδῶν, συνεθλάσθη τῇ χειρὶ Θεοῦ τῶν ὄλων

Τὰ λοιπὰ εὐτυχῶς ἀφῆκεν ὁ ἐκδότης ἀδιόρθωτα. τῇ βοηθείᾳ τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἐπιχειροῦμεν ν' ἀνακαλύψωμεν καὶ αὐτῶν τὴν ὀρθὴν γραφὴν.

11 *κάθοδος* γρ. καθόδω.

13 *ὡς γνώσεως προφητικῆς ἐμφαινούσης*.

ἀνάγνωθι· *ὡς γνώσεως* (ἢ καὶ γνώσεως ἐνν. ἄπλετος) *προφήτης τῆς ἐμφαινούσης*.

16 *πνεῦμα...παμφλάζον*, Β. *παφλάζων*. πρβλ. παφλάζουσα φλόξ ζ' ὡδὴ κανόνος Χριστουγέννων.

17 *ὕλην σε καθορώμενος Ἡσαίας*.

ἀκατανόητον, οὐ μόνον κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ σόλοικον· διότι δὲν ὑπάρχει ῥῆμα εἰς ὅλον τὸν εἰρμόν. φρονῶ ὅτι τὸ ὕλην σε, ἦν *ὕμνησεν*

ἦτοι καθορώμενος παφλύζον Ἦσ. πνεῦμα νοερὸν καὶ ἄϋλον ὕμνησε κλπ.

18 *ξένην ἐμφάνισιν, Β ἔμφασιν*, ὥς ἀπαιτεῖ καὶ τὸ ἐπόμενον *ἐπαναλάμπων*, ὃ γραπτέον *ἐπαναλάμπον*, ὥς ἀναφερόμενον εἰς τὸ πνεῦμα, οὕτω δὲ εὐοδοῦται καὶ τὸ μέτρον. αἱ μετοχαὶ ἀσυνδέτως διὰ τὸ ζωηρὸν τῆς ἐκφράσεως.

21. *Ταρτάρου κλεῖθρα κατεῖδεν δ' Ἰωνᾶς*, Β 307 β καθίδεν, ὅπερ ἀσφαλῶς ἦν καθεῖλεν.

23 *σωτήρ' ὁδοῦς μελλουσῶν ἐλλάμψεων—τέτευχεν.*

Β σῆρ οδοῦς μελισσῶν ἐλλάμψεως τ. διορθ. οὕτω:

σωτηριώδους μελλούσης ἐλλάμψεως—τέτευχεν.

24 *ἐν εὐμενείᾳ πάλιν ζωῆς*. ἀνάγνωθι; <ἐν>εὐμ. *παλινζωίας*¹. τὸ ἐν πλεονάζει καὶ ὥς πρὸς τὸ μέτρον.

25 *ὡς ἀλήκτω φρυκτωρίᾳ τοῦ σωτήρος γρ. ἐν ἀλήκτω.*

28 *ἱταμὸν κάμινον γρ. ἱταμὴν κ.*

32 *ῥαστωνικῆς πάλαι ἀναδικούμενοι* Β. ἢ λ. ῥιστωνική ὡς καὶ ἡ ἀναδικοῦμαι ἀνύπαρκτοι. ἀναγνωστέος ὅθεν ὁ στίχος οὕτω: (ἄγευστοι...οἱ παῖδες) *ῥαστώνης καὶ πάλαι ἀντεκδικούμενοι.*

33 *εἶδον εἰς ἄψυχου βρέτας ἕως πότμου*

τειχίσματος δὲ τοῦ θείου παρακλήτου

ἠπειγμένοι μελωδικῶς ἀνέμελπον.

εἰς τοὺς τρεῖς τούτους στίχους ὡς ἔχουσιν οὐδεμία ἔννοια ὑπάρχει. πρόκειται δὲ περὶ τοῦ κολοσσιαίου ἀνδριάντος ἢ ἀγάλματος τοῦ *Ναβουχοδονόσορ*, ὃ ἠνάγκαζον τοὺς τρεῖς παῖδας νὰ προσκυνήσωσι, «τὸ ἄψυχον βρέτας»³.

δύναται οὖν τὸ χωρίον νὰ διορθωθῇ ὥδε:

εἶδον εἰς ἄψυχον βρέτας ἕωςφόρον

τείχισμα· πρὸς δὲ τοῦ θείου παρακλήτου

ἐπηρμένοι μελωδικῶς ἀνέμελπον.

36 *Ῥητορεύομεν*, Β ρίτρευομεν· ὅθεν ἐγένετο διόρθωσις, ἐνῶ ὁ ποιητὴς ἵνα μὴ πλεονάσῃ ἡ συλλαβὴ, ἔγραψε *ῥητρεύομεν* χάριν τοῦ μέτρου, ὅπως καὶ ἐν τῇ Θ' ᾠδῇ τῆς Πεντηκοστῆς (στόμα) ῥητρεῦον οὐ σθένει σε μέλπειν ἀξίως. ὅπερ γνωριμώτατον παντὶ ὀρθοδόξῳ χριστιανῷ.

1. δὲν παρατήρησεν ὁ σεβ. ὅτι τὸ *σωτήρ* ὑπάρχει ἐν τέλει.

2. *παλινζωία* ἢ λ. οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἐκκλησι. ποιηταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πατράσι· π.χ. Ἰσιδ. τῷ Πηλουσιώτῃ, ἐπιστ. 1, 54 σ. 17 τεθνεῶτα πρὸς παλινζωίαν ἐκάλεσεν, καὶ ἐν τῷ γ' χρησµῷ *Λέοντος τοῦ σοφοῦ*: εἰκὼν παλινζωίης ἀληθεστάτης (ἀλλ. πολυζωίας, ὅπερ ἀνόητον.)

3. σέβειν τὸ χρυσότεκτον ἄψυχον βρέτα; 140, 33.

ἀλλά, θὰ φανῇ ἀπίστευτον, καὶ τοῦτο ἐξεδόθη ἐν 140, 41 *δητορεϋον!!!*
ὅπως καὶ ἀνωτέρω, *ἵνα ὁ στίχος καταστῇ ὑπέρμετρος!*

'Αλλ' αἱ αὐταὶ *αὐθαίρετοι καὶ ἀνελλήνιστοι διορθώσεις* παρα-
τηροῦνται καὶ εἰς τὸν ἀμέσως ἐπόμενον εἰς τοὺς 40 μάρτυρας ἱαμβικὸν
κανόνα 366

6 *Ἦκται βρύουσα καρδίαις λοχνουμέναις*

Ἄννα προφήτης ἐκφυᾶ θεῖον γόνον

Τὸ ἦκται τοῦ ἄγω μέσ. παρακ. οὐ καλῶς κεῖται ἐνταῦθα, καὶ διορθ.
εἰς ἴκται (τοῦ ἰκνέμαι), τὸ δὲ ἐκφυᾶ ἐν Β εἶναι *εὐφυᾶ*.

11 *Ἐρριψεν φωτὶς γηγενοῦς σαρκὸς τύπον*

φέγγος τὸ θεῖον μυστικὴν θεωρίαν.

Τὸ ἔρριψεν κενῆς ἐννοίας ἐνταῦθα ὁ Β ἔχει *ἔρυψεν*. νομίζω ὅτι
τοῦτο τὸ *ἔρυψε* ἀρμόζει ἐδῶ, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ θιχθῇ. σημαίνει δὲ τὸ
ρύπτω καθαίρω διὰ σάπωνος ἢ στακιῆς κονίας, ἐπομένως λαμπρύνω
διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ῥύπου καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν. τὸ *φῶς* τοῦ φω-
τὸς, ὁ ἀνὴρ, ὁ γηγενὴς Ἀδάμ. πῶς δὲ ἐγένετο ἡ κάθαρσις «μυστικῇ
θεωρίᾳ» (οὕτω διορθωτέον) διὰ τοῦ θείου φέγγους ἦτοι διὰ τοῦ θείου
φωτισμοῦ· ὅθεν καὶ ὁ θεσπίσιος *Κοσμᾶς* ἐξίσταται λέγων: ῥυπτόμενον
ἥλιον τίς οἶδε; (καν. εἰς θεοφάνεια δ' ᾤδῃ)· ἀλλ' ἐνταῦθα τοῦναντίον
ρύπτει ὁ ἥλιος.

14 *Ἄριστα πρὶν ἔλεξεν Ἀββακοὺμ ἦκες*

θεός. ..

γραπτέον *ἦκεις*, τὸ ἦκες ἀνύπαρκτον.

16 *πάθος ζοφῶδες τὸ πρὶν ἡμαυρωμένον*

ῥοαῖς πολυρρύτοισι διάρας φάος.

διορθωτέον εἰς *διάξας*· διότι τὸ διάρας οὐ προσαρμόζεται καλῶς τῇ
ἐννοίᾳ.

18 ἐν πολυκλύοις, ὁ Β πολυβρύοις.

36 ξύλον σὺ μήτηρ γρ. σε, ὡς ἔχει Β.

38 Θεοῦ φέρουσα υἷον ἄροτον βότρυν

γράφ. φέρουσιν.. ἄροτόν.

39 *θηγήν τι λύτρον, ὡς περὶ ὠδῆς μίχῃ*

εἰς μέν τόκος σε· διδὸς σε δοξάζομεν¹.

Νομίζομεν ὅτι δύνανται νὰ διορθωθῶσιν ὧδε:

1. Γράφει ὁ σεβ. «οὕτως ἀσυνάρτητα καὶ ἀκατάληπτα ἐν τῷ κώδικι, ὡς
ἀνεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος», σ. 257.

(βότρυν) *δοθέντα, λύθρον ὥστε βρωμώδη σμήχειν,*
ἴσμεν τεκοῦσάν σε κτλ.

Πρόκειται περὶ τῆς θείας μεταλήψεως, ἣτις καθαίρει καὶ λαμπρύνει πρβλ. σταυροῦ τὸ ξύλον βαστάζοντα ἐπὶ ὤμων καὶ βρούντα ἅπασιν εἰφραίνοντα οἶνον ταῖς ψυχαῖς (Κονδακ. Ἀμφιλοχίου ἀρχιμανδρίτου, Μόσχα 1878, σ. 75 παραρτ.).

Δ'. Ἐπανορθωτέα καὶ συμπληρωτέα.

Εἶναι ἀνείκαστον τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ ἐκδόσει ἀνελληνίστων λέξεων καὶ φράσεων, ὥς καὶ τῶν κενῶν καὶ χασμάτων. ἡμεῖς ἐπεστήσαμεν τὸν νοῦν εἰς μέρος μόνον αὐτῶν, ἃς καὶ ἐπανορθοῦμεν κατὰ τὸ ἐνόν¹.

2, 34 κ. ἀ. *ἔσβυσε*. βαρβ. τύπος παρὰ τὸν ἔγκριτον 231, 66 *ἔσβεσαν* δύναμιν πυρὸς. 285, 25 *ἔσβεσεν* δύναμιν ἀγγέλου συγκατάβασις, 291, 39 ὁ τὴν κάμινον οβέσας. καὶ τὰ σύνθετα 186, 27 κατέσβεσαν τὴν κάμινον, 35 τὴν γλόγαν κατέσβεσας.

4, 43 *προπέποτο* (ς' ὦδ. τῆς κοιμ. Θεοτ.) ἀντὶ προυπέποτο.

10, 36 *προσβολῆς ἐναντίας*. ὁ κῶδ. προσβολῶν ἐναντίων.

10, 37 *ὅπως ὑμνοῦντες σε σοῖς γενεθλίοις*

ὁ κῶδ. ὑμνοῦντες, οὔτερ, σοῖς γ. οὕτω διορ. καὶ τὸ μέτρον.

τῶν τετραμόρφων ζώων

[ἀκ<ε> ἰνητον ὄχημα]

σὲ εὐλογοῦμεν.

ἡ προσθήκη [...] ὑπάρχει ἐν B 1α καὶ ἀπαρτίζει τὴν ἔννοιαν πλήρη.

21, 13 *τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾧ* ἐχθρὸν ἐθριαμβεύσας (γρ. ἐν ἡ)

22, 4 *πανστρατὶ* καὶ πολλαχοῦ 31, 52 64, 88, 148, 153, 162 κ. ἔ. τὸ ὀρθὸν ὑπάρχει 72, 2, 85, 5, 130, 159. πανστρατιᾷ, ὅπως καὶ τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ. τὸ οὖσ. ἐν 46, 2 τὴν Φαραωνίτιδα πανστρατιάν.

25, 12 *ὥλενες ἄγονοι*.

τούτου δύο τύπους γνωρίζομεν ὠλένη καὶ ὠλενος.

31, 47 *Ἰσραηλῖται θευδεῖς*.

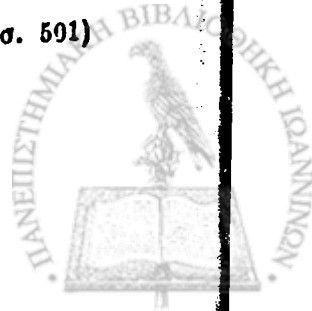
γρ. θεουδεῖς, ὥς ἐν τῇ Θ' ὦδῃ τῶν Θεοφανείων, καὶ τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ. καίτοι ἀμφίβολον, ἂν ὁ ποιητ. οὗτος τύπος ὑπάρχη καὶ ἐν τῷ πεζῷ.

33, 48 *ἀνέθορας* καὶ 162, 29 *ἀνέθωρας*, γρ. ἀνέθορες.

35, 18 *χάριν πορίζου σὺν μελωδοῦσι κλέος*, γρ. σόν...κλέος.

41, 54 *ὥς ἐπὶ πόκον δρόσον* (ἡ παρθένος) *ἀναμάττεται*.

1. Πολλὰς τούτων ἐξήλεγξεν καὶ ὁ κ. Παντελέκης (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 591) ὡς καὶ παραλείπομεν.

Οὐδόλως τὸ ρ. τοῦτο ἀρμόζει ἐνταῦθα, εἶναι τὸ *ἀνιμάω* = ἀντλῶ, ἐκμαζῶ (ὅθεν διορθ. ἀνιμάται), ὅπερ τοσοῦτον διεστράφη ἐν τοῖς ἐντύποις μηναίοις· ὡς ἐν τῇ α' Ἰαν. ἰδιόμελον ἀγ. Βασιλείου· πάντων τῶν ἁγίων ἀνεμάξω τὰς ἀρετάς, καὶ τῇ κς' Σεπτ. τοῦ Ἰω. τοῦ Θεολόγου, β' καν. ᾠδ. γ' τροπ. 3 σοφίαν ἀνιμήσω (ὅπερ ὁρθόν).

43, 2 *καὶ τῶν Αἰγυπτίων δουλείας*, γρ. τῆς δουλείας.

48 *ἡ βλύσασα τοῖς πιστοῖς τὰ λάματα*.

γρ. ἡ βλύσασα. πρβλ. Ὑμνωδῶν ἀνέκδοτα ὑπὸ Κ. Οἰκονόμου (Ἀθῆναι 1840), ᾠδ. ζ' σ. 184 νέκταρ, κόρη, βλύσασα τῆς ἀφθαρσίας.

53, 50 *καὶ εἶξε τὸ τραφέν—ἐν ἀπείρῳ ὕλῃ ἀκάματον πῦρ*.

γρ. καὶ ὑπεῖξε τραφέν—ἀπείρῳ ὕλῃ· τὸ ἀ. διότι τὸ *εἶξεν* ἐν τῇ ἑλληνικῇ σημαίνει ὁμοίασε, ἐνῶ ἐδῶ κεῖται ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὑπεχώρησε. ὃ ὡς σύνθετον μόνον εὔρηται. πρβλ. καὶ 310, 54. σύνθετον ἐν 158, 43 προσυπῆξεν (γρ. προσυπεῖξεν) ἡ φύσις.

56 *ἐξείλατο*, καὶ ἐν 282. 3 *διῆλε*, γρ. ἐξείλετο, διεῖλεν. καὶ ἐν 231, 71 ἀντὶ *καθεῖλαν*, γρ. καθεῖλον.

64. 42; *παῖδας θεολογεῖν βοᾶν*, γρ. π. θ. βοῶντας.

68, 22 *δεσμίους ἐξεμέσατο*.

οἱ γραμματικοὶ οἶδασιν τὸν τύπον ἡμεσα καὶ ἐξήμεσα καὶ πλέον οὐ.

70, 57 *τὸ κράτος... διδάξας... συναναμέλπειν*, γρ. διδάξαν.

79, 18 *ἐξῆρε*, 84, 54 *ὑπερῆραν*, 92, 18 *ἀνεκάθηρε*, 14, 23 77, 18. 156, 25 κ. ἀ. *καθηράμενος*.

Εἶναι λίαν περίεργον τὸ φαινόμενον τῆς ἐνταῦθα ὑπογεγραμμένης ὧς ἀταξοσύνης· διότι ὁ σεβ. καὶ ἐκεῖ ὅπου πρέπει δὲν ἔχει, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ κ. Παντελάκης (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 501)¹. Οἱ ἐν Ἀθήναις ἐκδύται τῶν Μηναιῶν, οὐδόλως κατὰ Πλάτωνα (Φαιδ. 114c) φιλοσοφία καθηράμενοι, ὡς ὁ σεβ., ἐξέδοντο τὸ ὁρθόν (πρβλ. Ἰαν. κε', β' καν. Γρηγ. Θεολόγου, ᾠδ. ε', ὃ δὲ *καθηράμενος—δικαιοσύνην μάθετε—πᾶσαν ἐκήρυττε* (γρ. πᾶσιν)).

79, 21 *ἐξ ἀδαῆς* (sic) *κόρης* (παρὰ τὸ τὴν ἀδαῆ νύμφην 361, 61).

80, 30 *τὸν ἐκ νυκτὸς ἐξ ἀγνοίας* ἀποσκορακιστέον τὸ ἐξ.

82, 3 *ἀνφικισθέν*. (ἀποτρόπαιον τοῦτο).

120, 1 *κράτος ἐν ἰσχύϊ σου*, γρ. κραταιᾷ ἰσχύϊ σου (τοὺς ἀναπολεμοῦντας ἐκάλυψε κευθμών).

3 *εἰς χάος ἄδου τύραννον ἔρρηξεν*. γρ. ἔρριψε

1. Τὰ ἀνευ ὑπογεγραμμένως πρὸ γμ. τοῦ κ. Παντελάκη ἠδύναντο νὰ πολλαπλασιασθῶσι πρβλ. κατήσχυναν, 171, 40 ῥαθυμία 9, 25 ἄσμα 4, 40, ὠκοδόμησαν 158, 13, ἄσωμεν 2, 1 λτλ.

συμπαρεσείκη ὁ σεβ. ἐκ τῆς χυδαίας, λησμονήσας τὸ 'Εξόδ. 15, 21 ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριπεν εἰς θάλασσαν.

19. τὴν ψυχὴν μου, ἀγαθὲ, — σαλευομένην βοῶ, γρ. ὁρῶ.

124, 31 προσηλωθεὶς

γρ. προσηλώθη, διότι ἡ πρότασις δὲν ἔχει ῥῆμα.

125, 27 Χριστέ, ἤξει παρθένου — σαρκωθείς

γρ. ἤξεις ἐκ παρθένου σ.

59 ὥσπερ ἐκείνους ἀνάλωσον — καὶ δὲ αἴγλη φώτισιν.
γρῶφ. ἀναλώσας

46 χειρῶν ὄργανα (= ὄνυχας) — ταῖς παρειαῖς κρεμάσας.
ἵτως τυπώσας.

128, 29 ὡς Ἰωνᾶς ἀλίου (γρ. ἐξ ἀλίου) θηρός — σεσώσω (ἡ ψ χή μου) πανσθενεῖ σου δεξιᾷ.

Ὁ μοναχ. κᾶδ. B 104.1 *σέσωσω*, ὁ δὲ ἐκδότης ἠροκέσθη νὰ καταβ. βύση τὸν τόνον μόνον, ἐπιλαθόμενος, ὅτι τοιοῦτος τύπος δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἑλληνικῇ γραμματικῇ. Ὁ *Κερσεύς* ἐν τῷ ἱαμβιακῷ κανόνι τοῦ Φωτίου ἐξέδοτο: φυγὰς *σέσωστο* τῆς θαλάσσης τὴν τρίβον¹ (πρβλ. καὶ *Μένανδρον* παρ' Ἀθηναίῳ II' 559a: γήμας δι' οὐδὲ εἷς σέσωσθ' ὅλως· ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν εἶναι ὀριστική, ἀλλ' ἔγκλισις προστακτικὴ *σεσώσθω* (ὅπως τὸ δεδοσθω), συχνῶς δὲ παρατηροῦμεν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὴν τοιαύτην τῆς δημιώδους ἐπίδρασιν *στ* ἀντὶ *σθ* ἐν τοῖς κώδιξιν.

130, 12 ἡ στείρα ἔτεκεν ἐπὶ — τῆς ἀτελοῦς ἐν τέκνοις ἀντίθετος

γρ. τῆς πολλῆς (πρβλ. A B ισ. 2, 5 ὅτι στείρα ἔτεκεν ἐπὶ καὶ ἡ π. λλὴ ἐν τέκνοις ἡσθένησε) πρβλ. 209, 9

131, 1 *εἰς τὸν μάρτυρα Σαββάτιον*.

Ὁ B 112.1 ἔχει: «ἐτέρα ἀκολουθία τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Σαββάτου Ἰωάννου μοναχοῦ» τὸ ἅγιον Σαββάτον μετεμορφώθη εἰς Σαββάτιον ἅγιον. καὶ οὕτω ἀνεδημοσιεύθη καὶ ἐν τῇ Νέᾳ Σ. ὡν τόμ. ΚΗ' σ. 595 ἐνθα ἐπαναλαμβάνεται τὸ Εἰρημολόγιον!

942, 6 ταύτης γὰρ ἐπισημῆσας γρ. ταύτη.

147, 44 *ὅτι ἐκτὸς ἄλλον Θεὸν οὐκ οἶδामιν* γρ. ἐκτὸς σοῦ.

157, 44 *λερᾶς χρηστότητος* — ὁ Ἡσαΐας λαμπόμενος

διορθ. πιμ. λάμενος.

177, 27 φορτίον μοι πταισμάτων — ὁ ἐχθρὸς ἀπαρίσας — τὴν *ἰσχὺν συνέκαλυπεν*.

1. Sanctis Photii archiep. C)joleas Epistolae, Petropoli 1896, σ. 55,9 πρβλ. καὶ 259,, 4 Εἰρημ.

τὸ ἀπαρτίσας=καταστήσας ἄρτιον διορθ. εἰς ἀπαρτήσας=αρεμάσας τοῦ ἀπαρτιάω.

190, 4 ἐν βυθῷ ταρτάρῳ, γρ. ταρτάρου.

192, 14 καὶ ὡς καθάπερ νικητὸς ἐπὶ χόρτον

γρ. ὡς ἐν 114, 7 καὶ ὡς νικητὸς ἐπὶ χόρτον.

193, 33 τῆσαι, γρ. κτῆσαι ὡς ἐν 330, 30.

53 σὲ τῇ ἀφράστῳ λόγῳ—τὸν κτίσιν συλ' αβοῦσαν.

γρ. τὴν ἀφράστῳ λόγῳ.

208, 39 πρὸς σὲ τὸ φῶς ἀνάγαγε.

τὸ σὲ λείπει ἐν τῷ κώδικι καὶ εἶναι ἀτοπώτατον.

231, 39 ἔλεον αὐτοῖς ἐγκατελίπατε

γρ. ἐγκαταλίπετε. ὁ Ἰωνᾶς 2, 9 γράφει: μάταια καὶ ψευδῇ ἐγκατέλιπον, ὅθεν ἡ Γ' ᾠδὴ ἀντλεῖ τὰς λέξεις καὶ φράσεις.

234, 10 γῇ κλονήθητι, γρ. κλονίσθητι.

241, 9 σαλευομένην...στερεωθήτω ἡ καρδιά μου, γρ. σαλευομένη

248, 70 δι' ἄκρον πάσης ἀγαθότητος, γρ. δι' ἄκραν.

250, 1 σὲ τὸν ἐν θαλάσῃ δόντα ὁδὸν—καὶ ὕδασι τρίβον

γρ. καὶ ἐν τοῖς ὕδασι τρίβον.

252, 8 σταυριαίῳ ὄπλῳ

γρ. σταυρικῷ ὄπλῳ.

252 18 βρετάδος γρ. ἁμαρτιάδος.

263, 48 δν τάξεις...οὐ τολμᾷ, γρ. τάξεις.

258, 1 Ἀναστασίῳ Κυέστορος, γρ. Κναίστορος (quaestor).

269, 1 διαβιβάσας Μωϋσῆ, γρ. δ. Μωϋσῆν.

275, 6 καὶ ὁ βρ' χίων μου κατισχύσει—καὶ φανεῖ τὸ ἔργον μου,

γρ. φανεῖται.

286, 1 ὁ συντρίβων πολέμους—ἐν ὑψηλῷ βραχίονι.

ἐν τούτοις οἱ κώδ. ἔχουσι τῇ κριτικῇ δυνάμει Χριστός. ὁ σεβ. προϋτίμησε τὰ ἔντυπα.

288, 18 τοῦ κήτους βοῶν πρὸς σὲ (ὁ Ἰωνᾶς)

γρ. ἐκ τοῦ κήτους τὸ πληρὲς ἐν 205, 6 ἐκ κοιλίας τοῦ κήτους πρβλ.

208, 38 ἐκ τοῦ κήτους.

290, 37 ἐκ τοῦ κήτους βοῶ σοι.

293, 23 ὡς ὁ Ἰωνᾶς ἐκ τοῦ κήτους κ. ἁ.

290, 95 ὁ ἀπὸ Θαιμάν ἤξας

γρ. ἦξον. πρβλ. 303, 21 ἦξεις Θεὸς ἀπὸ Θαιμάν. 326, 16 ἐκ Θαιμάν σε ἦξοντα. ἄλλως εὐνόητον τὸ πρᾶγμα. ὅτι εἰς προφητείαν οὐ κεῖται ἀόριστος (Ἀββακούμ Γ' 3. ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαιμάν ἦξει).

306, 46 (παῖδες) ἐν τῇ καμίνῳ βληθέντες—σὺν τοῖς σαραβά-
ροις—καὶ κνήμεσι: γρ. περικνήμεσι.

3 0, 13 στείραν ἔτευξας τὴν πρὶν συναγωγὴν, διορθ. ἔδειξας.

311, 39 οὕτω γὰρ ἐβόων, προσθ. παῖδες.

313, 47 διὸ προεσρτάζομεν...χαῖρέ σοι κράζομεν,

γρ. προεσρτάζοντες.

341, 39 ἀνανεῦσαι βουλόμενος συγκαλύπτει με, γρ. βουλόμενον.

345, 1 Χῦμα θαλάσσης—χερσοθείσης ἡπειρου...ἤγαγε τὸν Ἰσ-
ραήλ, γρ. εἰς ἡπειρον.

364, 10 στηριζόμενος...καθελῶ τὰς βάσεις—καὶ στήριξον,
γρ. διὸ στήριξον.

368, 68 προσήρμουν τὰ μέλη, γρ. προσήρμοζον.

Σεβόμεθα τὰς ἐξῆς γραφὰς καὶ ἐκφορὰς ὡς ἐγκλιματιοθείσας δυ-
στιχῶς ἐν τοῖς ἱεροῖς βιβλίοις.

122, 26 τὴν ἀθεώτατον πλάνην. οὕτω καὶ ὁ Βαρθολομαῖος ἔχει:
δυσωδέστατον φθορὰν ἰα. Οκτ. ῥδ. ἡ τροπ. 3, β' καν. γλυκύτατον δρό-
σον ἰη' Ἰουλ. κοντ. ἀθεώτατον γνώμην δ' Αὐγ. ῥδ. γ' τροπ. 3 κττ.
(βλ. πρβλ. Προλ. Σεπτ. ἐνθα καὶ τῶν ἀρχαίων τοιαῦτα) 224, 20 ἔβαλας
83, 28 361, 37 κατέφυγα...οὕτω καὶ ἐν τῇ Θ' ῥδ. 2 τροπ. τῆς παρα-
κλήσεως Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως ἐν Λαυρ. Γ 66φ 233α (ιγ' αἰών).

356, 30 ἀνακάλεσαι,

(πρβλ. καὶ Νεκρως. εὐλογητάρια 1 ἀνακάλεσαί με σωτήρ) ἀντὶ
ἀνακάλεσον πρβλ. ἀναβύησον Δαβίδ, τίς ἡ παροῦσα ἑορτή (Κίθισμα
Χριστουγέννων. βλ. καὶ ἄλλους τοιοῦτους καθιερωμένους τύπους παρὰ
Pitra, Analecta sacra spicilegio solesmensi, Parisiis 1877, σ.
697: Byzantinae quaedam et alexandrinae formae).

Γ' Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Ὡς πρὸς τοὺς ποιητὰς τῶν εἰρμῶν κατακρίνεται δικαίως ὑπὸ
τοῦ κ. Παντελάκη ὁ σεβ. διότι ἐνῶ ἀπὸ 20ετίας συντόνως εἰς τὴν
ὕμνολογίαν καταγίνεται δὲν ἐφρόντισε νὰ ἐξακριβώσῃ αὐτούς. μάλιστα
ὑπάρχει πλῆθος εἰρμῶν ἀποδιδομένων ἐν τῷ Εἰρμολογίῳ ποῦ μὲν εἰς
τοῦτον ποῦ δὲ εἰς ἄλλον ποιητὴν¹.

Ὡς πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῶν διαφέρουσιν ἐν πολλοῖς οἱ δύο
κώδικες, ὅπερ εἰς 2—3 μέρη μόνον ἐδήλωσεν ὁ σεβ. π. χ. 50. Ἰαμβι-
κὸς εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν. ὁ μὲν Παρισ. ἔχει ποίημα Ἰωάννου

1. Βλ. Παντ. ἐγθ' ἀνωτ. σ. 499.

τοῦ *Ἀρκλά* (ὡς γράφει ὁ σεβ.), ὁ Λαυρ. *Ἰαμβοὶ Ἰαάννου* μοναχοῦ¹. 58. εἰς τὴν ἁγίαν *Θέκλαν* ποίημα *Γερμαν* ὁ Λαυρ. ποίημα *Κυπριανοῦ* μοναχοῦ. 335. ἀκολουθία *Σικελιώτου*² ὁ Λαυρ. *Στεφάνου Σαββαΐτου* ὁ Παρισ. 360. ποίημα *Γεωργίου Ἀνατολικοῦ* Λαυρ. 302. ὁ σεβ. σημειοῦται «ἐτέρα Γεωργίου ἀνατολική» ἐν τῷ κώδικι οὐδεμία ἐπιγραφὴ ὑπάρχει. τοῦ λοιποῦ εὔρε τὸν ποιητὴν, ἐφ' ὅσον ὁ Παρισ. δὲν ἔχει τὴν ἀκολουθίαν; 61. εἰς τοὺς ἁγίους *Σέργιον καὶ Βάκχον*. ὁ Λαυρ. εἰς τοὺς ἁγίους ὁμολογητάς. 176. ὁ σεβ. ὑπέγραψε ποίημα *Κυπριανοῦ* μοναχοῦ. ὁ κώδ. οὐδὲν ἔχει. 198. *Γεωργίου Ἀγιοπολίτου*, ὁ Λαυρ. 168α *Γεωργίου Ἀνατολικοῦ*. 42. ὁ σεβ. γράφει «αἱ μὲν πέντε ψῆδα κατ' ἀλφάβητον, αἱ δὲ τρεῖς ἀντιστρόφως. τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές. (πρβλ. καὶ 169 ὅλως ἀκατανόητον). 348 Ἀναστάσιμος Σιναϊτικὴ, οὕτως ἐξέδοτο ὁ σεβ. ἀλλ' ὁ κώδιξ ἔχει: Ἐτέρα ἀκολουθία³ ἀναστάσιμος Σιναϊτικὴ τετράειρμος.» Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶναι ἀξιοσημείωτος, διότι γνωρίζει ἡμῖν ὅτι δὲν ἦσαν ἀνέκαθεν πᾶσαι αἱ ἀκολουθίαι ἢ οἱ κανόνες πλήρεις, ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ τριώδια καὶ τετράωδια. συμπληρωθέντα ἔπειτα. ἐνταῦθα ὑπῆρχον κατ' ἀρχὰς ἡ δ', ζ', ζ', καὶ θ' ψῆδῃ, εἴτα συνεπληρώθη διὰ τῶν λοιπῶν ψδῶν δηλ. ἡ α' ἐλήφθη ἐκ τοῦ 237 πλ. β'⁴ ἢ γ' ἐκ τοῦ 352 καὶ ἡ ε' ἐκ τοῦ 328. Οὕτω λοιπὸν ἐξηγεῖται πῶς αὐτοὶ οἱ αὐτοὶ εἰρμοὶ διασταυροῦνται ἐν πολλοῖς κανόσιν. ὁ κ. Παντελάκης ἀναφέρει ἀρκετοὺς ἀριθμούς, οὓς καὶ γὰρ συμπληρῶ διὰ τῶν ἐξῆς: 56-62ζ', 84-89δ', 98-99ζ', 103-104ζ', 106-120η', 96-163ζ', 189-194ε', 196-202ζ', 323-244α', 234-260β', 237-248α', 328-348ε', 301-312ζ', 361-362-ζ', 391-394 κ.λ.π. Παρὰ ταῦτα ὑπάρχουσι κανόνες ἐλλιπεῖς κατὰ τινὰς ψδὰς: 72η', 75θ', 89θ', 91α'-γ', 109ε'. καὶ ἄλλοι ἔχουσι 2-3 εἰρμούς: 179δ', ζ' 180β'. ζ' 181α', γ', ε'. 247α', ζ', οἱ δὲ 92, 93, 94 ἀνὰ μίαν καὶ μόνην ψδὴν ἔχουσιν. καὶ ἔπειτα γράφει ὁ σεβ. ὅτι ἐξέδοτο ἐκ τῶν δύο κωδίκων «ἅπαντα τὸν εἰρμολογικὸν πλοῦτον» καὶ δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ἄλλους κώδικας! Ὅτι μὴ μείωσῃ δὲ τὴν τοιαύτην ἐντύπωσιν δὲν ὑπεδήλωσεν ἀκριβῶς τοὺς ἐκδεδομένους εἰρμούς⁵ διὸ φέρονται ὡς ἀνέκδοτοι οἱ 12, 18, 74, 97, 104 κ. ἄ. ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος εἶχον ἐκδοθῇ ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Σπυρίδωνος ἱατροῦ ὁ 42 ἐν Η' τομ.

1. Τοῦτο σημαίνει ὅτι εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, καίτοι ἄλλοι χωρίζουσιν βλ. Πρόλ. Πεντηκοσταρίου *Βαρθολομαίου* σ. ε'—η'.

2. Σικελῇ· μόνον ἐνταῦθα οὕτω ὁ κώδ. πανταχοῦ *Σικελοῦ*.

3. Οὕτως ἐπιγράφονται οἱ εἰρμοὶ ἐν τῷ Λαυρ. ὅπερ οὐδαμοῦ σημειοῦται ὁ σεβ. καὶ οὕτως ἐξηγεῖται τὸ Σιναϊτικὴ. Βυζαντία κ.τ.τ.

4. Ὅτιοι συναμείγνυνται καὶ οἱ ἥχοι.

Γρηγ. Παλαμά (1925) σ. 61 3 και δ 258 λαμβικός σ. 63 4 ὑπὸ τοῦ *Κεραμέως* δὲ δ 259¹, ὅστις εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἔτερον ἐν Ρωσσίᾳ κώδικα. Τοῦτο ἔδει ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει νὰ σημειωθῇ. *Πολλῶν εἰρμῶν ἐλλείπουσι στίχοι* (πρβλ. 132 ᾠδ. α'), οἵτινες ἠδύναντο νὰ συμπληρωθῶσι παρ' ἄλλων ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι ἀπιντωμένων (πρβλ. 212, 26-295, 22, 291 333²). *Υπάρχουσιν εἰρμοὶ ἐκτεταμένοι ὡς οἴκοι* (πρβλ. 20', 8η'-θ', 16δ', 17ς', 18θ', ἴσως ἀπετελοῦντο ἐκ δύο εἰρμῶν, ὡς δ 261θ'. διότι ὑπάρχουσιν πολλαπλοὶ εἰρμοὶ ἐν ἑκάστη ᾠδῇ: 320 δύο 273, 322 καὶ 343 τρεῖς, 338 τέσσαρες κτλ. Ἐν πολλοῖς ἐγένετο μετάθεσις τῶν ᾠδῶν π.χ. ἐν 120 ἡ ε' ἐγένετο δ' καὶ 148 ἡ α' β' κτλ. Τὸ εἰρμολόγιον ἐξεδόθη εἰς στίχους, ὅπως πάντα τὰ ὑμνολογικὰ τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὑπὸ ἐπιστημόνων ἐκδιδόμενα. ἀλλὰ δυστυχῶς, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶδομεν, ἐν τούτοις δὲν ἐτηρήθη ἀκριβῶς ἡ ρυθμικὴ διαίρεσις τοῦ κώδικος δηλουμένη ἐν αὐτῷ διὰ ἄνω σιγμῆς, καὶ σημειούμεθα ἐνταῦθα, ὅτι ἔχουσιν αὐθαίρετον τὴν διαίρεσιν οἱ εἰρμοὶ 123, 4 135, 39. 198, 21-2, 293², 144, 40 1 146, 65, 148, 25, 158, 1, 47 κτλ. π.χ. 208.

Κῶδ. Β 117α

Εἰρμολόγιον, σ. 148

Πανούργου ἐχθροῦ μαι αἰτῶ

Πανούργου ἐχθροῦ με

ζοφώδους, Χριστέ, ἐν τοῖς σπλάγχνοις,

αἰτῶ ζοφώδους, Χριστέ,

ὡς σιχαῖς παιπεδευμένος ἁμαρτίαις μου, ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὡς σειραῖς

σοῦ πανσθενῇ

πεπεδημένος ἁμαρτίαις μου

βραχίονα ἐκτείνας

σοῦ πανσθενῇ βραχίονα ἐκτείνας

ἐξ ὕψους μοι χεῖρα πάρεχε,

ἐξ ὕψους μοι χεῖρα πάρεχε

καὶ ὡς ἐκ κήτους

καὶ ὡς ἐκ κήτους τὸν σὸν προφήτην

τὸν σὸν προφήτην

πρὸς σέ³ τὸ φῶς ἀνάγαγε

πρὸς τὸ φῶς ἀνάγαγε

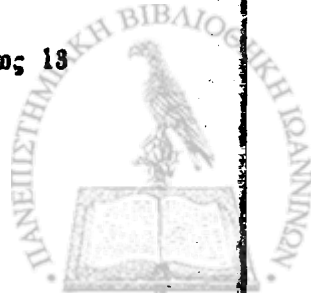
Καὶ οὐ μόνον τὴν τοῦ κώδικος διαίρεσιν δὲν ἐτήρησεν ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ καὶ στίξιν δὲν παρομοιάζει κανονικὴν (ἀνωτέρω δὲ καὶ ἐν ἱερῇ καὶ 115 116, 26 οὐδεμίαν). Ἄλλ' ἐνθα *καταφανεσιτάτη ἡ περὶ τῶν μέτρων πλημμέλεια* καὶ ἡ τελεία τοῦ ἐκδότου ἀδιαφορία *εἶναι οἱ λαμβικοὶ κανόνες*⁴. ἄμετροι καὶ ὑπέρμετροι στίχοι ἀπειροπληθεῖς ἀναμειγμέ-

1. Ἐνθ. ἀνωτ. Οὗτος κακῶς ἐξεδόθη τὸ α' ὑπὸ Ἀλεξ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. 1895 σ. 22), καὶ τὸ γ' ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρίδωνος ἐν ἀγνοίᾳ τῶν προηγούμενων ἐκδόσεων Γρηγ. Παλαμά II' τομ. σ. 61 ἐ.

2. Βλ. παρὰ τῷ κ. Παντελάκη (σ' 500) τὸν αὐτὸν εἰρμὸν εἰς δύο ἀπαντῶντα διαφοροὺς κανόνας κατὰ διάφορον διαίρεσιν!

3. ἀφαιρέσον τὸ σέ.

4. Οὗτοι κατὰ τὸν κ. Παντελάκη εἰσὶ 15 (σ. 500) κατ' ἀκριβείαν ὁμοῦς 13

νοι μετὰ πεζῶν φέρειν μέγδην (359' 178δ' ὁ στίχ. ἐκ κόρης εἰς μερόπων, ἑλληλῆς) διὰ μεταθέσεων λέξεων (10, 48) καὶ ἀκρωτηριασμῶν. τὰ *ἀχρι τοῦδε καλῶς ἐκδιδόμενα διεστράφησαν* (πρβλ. 140, 44 ῥητορεῦον οὐ σθένει σε μέλπειν ἀξίως) 258, 5 *σκιριῶντας* ἔμελτον ὡς κραταιῷ δεσπότη (ὑπέρμετρος). οὕτως καὶ πρὶν ἐξέδοτο ὁ κ. ὑιτρος (Γρ. Παλ. Η' σ. 63), ἀλλ' ὁ κῶδ. B 216^α ἔχει τὸ ῥηθόν: σκιριῶν (ὑποκ. εἶναι ἐν ἀρχῇ Μωϋσῆς) ἔμελεν. 258, 6 *ἐξ ἀκάρπου* καρπὸν ὠφθη νηδύος (ἄμετρος). Γ ἐκ τῆς ἀκάρπου.

Παράδειγμα ἐκδόσεως ἱαμβικοῦ εἰρμοῦ ὑπὸ τοῦ σεβ.

115. Εἰς τὴν Ὑπαπαντήν Ἰαμβοὶ Ἀναστ. Κυέστορος (γρ. Κυαίστορος).
Αφ. 85β, Βρ. 102^α Ὡδὴ β'.

Ὡτα καρδίας ἀνοιξὸν παγγειῆς βρότειον
καὶ ἄκουε θεοῦ μεγαλουργίαν
πῶς τε τοῦ προεβύτου Συμεῶν ὁ τῆς Παρθένου
υἱὸς ἀγκάλαις ἐνθρονίζεται ὡς βρέφος
τεσσαρακονθήμερον καὶ τῶν δεσμῶν
τοῦδε τοῦ σαρκίου ἀπολύει αὐτὸν
καὶ δῶμεν μεγαλωσύνην αὐτῷ

Πᾶν ἄλλο ἢ ἱαμβοὶ εἶναι οἱ στίχοι οὗτοι, ἐνῶ πᾶσα αἰ ἄλλαι φῶσαι ἔχουσι κανονικῶς, φαίνεται ὅτι εἶναι παρὲυβλημῆ. ὁ δὲ ἐκδότης οὐδὲν περὶ τούτου σημειοῦται. στίξεις καὶ ἐνταῦθα ὡς βλέπει τις οὐδενίᾳ!

Καὶ ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τὸ κείμενον χωλαίνει ἐν πολλοῖς, δ οὐδαμοῦ ὁ σεβ. ὑπεδήλωσεν, ἐκ τῶν ἀφθόνων ὀνομ. ἐπολύτων ὑποδηλοθμεν τὸς ἐξῆς: 13, 33 καύσαντες...ἐρρύσατο 26, 35 ἐπαγορεύσας...ἐλλοντο, 63, 62 παρσισάγων...προσωμίλησαν, 72, 17 ὑποδύντες...πιρεσκεύασεν, 124, 8 θεασάμενος...δεξώμεθα 125 κενθμῶν τιηθείς...λαὸς βαίνει, 154, 68 καθοπλ.σθὲν ἀνθωπλίσαντο παῖδες, 155.59 ναμάτων ἀρυσάμενοι ἐξικνεῖτο. 232, 52 ἐκκαύσας...διέμεναν, 310, 61 τεκοῦσα...μεγαλύνομεν, 356, 37 βλέπων (α' προσ.)...ἀνάγαγε. Βεβαίως ἡ ὀνομαστικὴ ἀπόλυτος (ὡς ἔγραψε ἐνθ. ἀνωτ. καὶ ὁ Βαρθολομαῖος) εἶχε πλέον διαδοθῆ, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν, εἰ μὴ νὰ κωδικοποιηθῇ ὡς στίγμα γραμματικὸν ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων. ἀλλὰ πολλαὶ τούτων δύνανται νὰ λείψωσιν. Καὶ περὶ τὴν ἔγκ'ισιν μεγάλη ἀβελτηρία ὑπάρχει πρβλ 9, 39 ἐργῶδες ἐστί. 14, 36 δι' εὐσέβειαν ποτέ. 44 ἐβησαν ποτέ. 55, 33 προαπεικόνισας ποτέ. 28, 27 ὡς ποτέ. 162, 3 διώδευσε ποτέ. 27 ἄλλ' ὡς ποτέ. 33 ἐνέπρησε ποτέ. 314, 40 ἐν Βαβυλῶνι ποτέ κττ.

ἦτοι 9, 10, 50, 76, 77, 115, 140, 174, 223, 258, 259, 313, 346, πρόσθετες καὶ τὸν 252, 365, οἷαινες εἶναι κατεστραμμένοι ῥυθμικῶς δηλ. ἐν ὅλῳ 15.

Ἄλλ' ὅπερ ἐπὶ μᾶλλον ἀσχημίζει ἔκδοσιν προοριζομένην νὰ καταλάβῃ ἐπίσημον θέσιν ἐν τῇ φιλολογίᾳ τῇ ἐκκλησιαστικῇ, εἰσὶν αἱ **ἀσύγνωστοι ἀνορθογραφίαι καὶ παμπληθεῖς βαρβαρισμοί**. καὶ ἀναγράφομεν ὀλίγους ἐκ τῶν πολλῶν¹: 10, 11 ὑψημέδων. 12 πρόσχες καὶ 41, 27. 15, 33 ἡ σελήνη ἔσται ἐν τῇ τάξει αὐτῆς. 20, 5 ταμείων (διορ. ταμείων ὡς καὶ τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ) 33, 61 μαγγανία, 43, 4 Ἐρυνθρῶν. 50, 18 θεοφανία. 66, 46 ψυχόλεθρον καὶ 316, 32 πανόλεθρον. 154, 74 πολυθρύλλητος. 158, 43 προσυπῆξεν. 176, 65 ἄρον καὶ 366, 13 ἄραν. 191, 39 κήρυξ καὶ 335, 49. 199, 23 κεκράξομαι καὶ οὐκ εἰσακούσει. 206, 29 τρίκλονος. 209, 16 ἐφοιαξάμην. 218, 45 δανικόν, 222, 1 θρηνήτω καὶ 333, 73 αὐχήτω. 244, 10 συναρμώσας (καὶ ὅμως ἡ ἔκδοσις τοῦ κ. Σαλιβέρου, ἣν διαπ. μπεύει ὁ σεβ. ἔχει ἐν κε', Ἰαν. β' καν. τροπ. 2 λαὸν πιστὸν ἡρμώσας). 351, 26 φλοιδούμενος (γρ. φλυδούμενος), 292, 36 παρηνόχλησε. 334, 50 κ. ἀ. μίξεως. 341, 27 ἀνάλωσα (καὶ ὅμως ὁ B 283β ἔχει τὸ ὁρθὸν ἀνήλωσα), 355, 20 φρίκει. 360, 38 πρὸ τοῦ ἀποδώσεις καὶ 63, 59 πρὶν μὲ κατεβιβρώσῃ κτλ

Ὅμοίως καὶ **παροράματα οὐ ὀλίγα ἔχει** αἶτινα ἔδει νὰ δηλωθῶσιν ἐν τέλει, ὡς σύνηδες. 25, 3 αἷσμα. 116, 29 ἀγαλλιάσαν (γρ. ἀγαλλίασιν). 125 ἀντὶ Α ρ. 95 γρ. Β ρ. 95 157, 25 ὑτρουψυτε. 252, 5 τερπικῶς (γρ. τερπικῶς). 263 εἰς δύο συνεχεῖς κανόνας καὶ 274, 20 Βυζαντισία (ἀ. Βυζαντιαία βλ. ἀνωτ.) 325, 1 ἀκολουθία Σιναΐτικος κτλ.

Τοιοῦτον τὸ ἔργον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τοῦ σεβ., ὅπερ μετὰ τόσῳ μεγάλων ἀξιώσεων εἶδε τὸ φῶς παρουσιασθὲν ὡς τρόπαιον τῶν πολυετῶν καὶ πολυμόχθων κόπων αὐτοῦ. Ὁμολογῶ, ὅτι οὐδένα λόγον εἶχον νὰ ἐλέγξω τὸν σεβ., ἀλλ' ὅταν εἶδον πρὸ μηνὸς (κατὰ τύχην περιελθόντος εἰς χεῖράς μου τοῦ περιοδικοῦ Ῥωμανὸς ὁ μελωδός, ὅπερ λίαν φιλοτίμως ὁ σεβ. ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις), τὰ διαμειφθέντα μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπίσημα γράμματα, ἔσπευσα νὰ κάμω τὸν παρόντα ἔλεγχον, οὐχ' ἵνα ψέξω τὸν ἄνδρα, ὃν τοσαῦται φιλολογικαὶ περιστέφουσι δάφναι, ἀλλὰ πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ἵν' ἀποτρέψω τὰς τυχόν ληφθησομένας ἀνεπανορθώτους ὑπὸ τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀποφάσεις διὰ τὴν μελειτουργομένην ἔκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργικῶν βιβλίων.

ΓΕΡΩΝ ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

Ἐγγραφον ἐν τῇ Μεγίστῃ τοῦ Ἀθωνοῦ Λαύρα
κατὰ μῆνα Δεκέμβριον 1934.

1. Βλ. καὶ Παντελάκη σ. 501.

